

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETO
EKONOMIKOS KATEDRA

Violeta LABULIENĖ
Mokesčių administravimo programa

LIETUVOS PENSIJŲ FONDŲ RAIDOS ANALIZĖ

Magistrantūros studijų baigiamasis darbas

Darbo vadovas – Doc. dr. L. ŠADŽIUS
Recenzentas

Vilnius, 2006

TURINYS

PAGRINDINIŲ SAŲOKŲ ŽODYNELIS.....	3
ĮVADAS.....	5
1. PENSIJŲ FONDŲ ATsirADIMAS.....	7
1.1. Pensijų fondų atsiradimas ir jų sistemos.....	7
1.2. Papildomų pensijų fondų atsiradimo sąlygos.....	10
1.3. Socialinis draudimas Lietuvoje.....	12
2. DABARTINIAI PENSIJŲ FONDai.....	17
2.1. Pagrindinės pensijų kaupimo įstatymo nuostatos.....	17
2.2. Lietuvos pensijų sistema ir jos palyginimas su Baltijos šalimis.....	19
2.3. Skirtumai tarp antros ir trečios pakopų pensijų fondų.....	23
2.4. Pensijų fondų veikla.....	24
2.5. Pensijų fondų klasifikavimas ir jų veiklos ypatumai.....	28
3. PENSIJŲ FONDŲ ANALIZĖ.....	33
3.1. 2003 metų pensijų fondų analizė.....	33
3.2. 2004 metų pensijų fondų analizė.....	37
3.3. 2005 metų pensijų fondų analizė.....	41
3.4. 2006 metų pensijų fondų analizė.....	44
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	49
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	51
SANTRAUKA.....	55
SUMMARY.....	56
PRIEDAI.....	57

PAGRINDINIŲ SAŲVOKŲ ŽODYNELIS

Depozitoriumas – komercinis bankas, turintis teisę teikti investicines paslaugas ir turintis buveinę arba skyrių Lietuvos Respublikoje, Lietuvos centrinis vertybinių popierių depozitoriumas ar Europos Sąjungos valstybių centriniai vertybinių popierių depozitoriumai, jeigu jie turi teisę saugoti pinigines lėšas.

Dukterinė įmonė – įmonė, kurią kontroliuoja kita įmonė. Dukterinės įmonės kontroliuojama įmonė yra laikoma ir pirmosios kontroliuojančios įmonės dukterine įmone.

Emitentas – juridinis asmuo, siūlantis leisti ar leidžiantis savo vertybinius popierius.

Gyvybės draudimo įmonė – įmonė, įsteigta ir veikianti Akcinių bendrovių ir Draudimo įstatymų nustatyta tvarka

Grynieji aktyvai – atitinkamo pensijų fondo pensijų turto vertės ir ilgalaikių bei trumpalaikių finansinių įsipareigojimų (išskyrus įsipareigojimus pensijų fondo dalyviams) skirtumas.

Kolektyvinio investavimo subjekto vertybiniai popieriai – vertybiniai popieriai (investicinio fondo investiciniai vienetai ir investicinės kintamojo kapitalo bendrovės akcijos), patvirtinantys jų turėtojo teisę į kolektyvinio investavimo subjekto turto dalį bei teisę bet kada pareikalauti juos išpirkti.

Nuosavybės vertybiniai popieriai – šie vertybiniai popieriai:

- 1) akcinių bendrovių akcijos;
- 2) kiti perleidžiami vertybiniai popieriai, lygiaverčiai akcinių bendrovių akcijoms;
- 3) bet kokios kitos rūšies perleidžiami vertybiniai popieriai, kurie suteikia teisę juos konvertavus arba realizavus jų suteiktas teises įgyti su sąlyga, kad nurodytus vertybinius popierius yra išleidęs su šiais vertybiniais popieriais susietų vertybinių popierių emitentas arba kita šio emitento įmonių grupės įmonė.

Papildomo savanoriško pensijų kaupimo veikla – finansinė veikla, kurią sudaro piniginių lėšų pagal pensijų kaupimo sutartis rinkimas, jų investavimas ar reinvestavimas į diversifikuotą investicijų portfelį ir pensijų išmokų mokėjimas įstatyme ir pensijų fondo taisyklėse nustatytais sąlygomis kaupime dalyvaujantiems asmenims, bei kita su tuo susijusi veikla.

Pensijų anuitetas – pensijų fondo dalyviui iki gyvos galvos mokama periodinė pensinė išmoka, kurios išmokėjimo visa rizika tenka išmokų mokėtojui – draudimo įmonei, vykdančiai gyvybės draudimą.

Pensijų fondas – fiziniams asmenims, savanoriškai kaupiantiems pensijas bei mokantiems pensijų įmokas į pensijų fondą, bendrosios dalinės nuosavybės teise priklausantis

pensijų turtas, kurio valdymas perduotas pensijų fondo valdymo įmonei ir kuris investuojamas pagal to pensijų fondo taisykles.

Pensijų fondo dalyvis – asmuo, su kuriuo arba kurio naudai yra sudaryta pensijų kaupimo sutartis ir kurio vardu atidaryta asmeninė pensijų sąskaita.

Pensijų fondo taisyklės – dokumentas, apibrėžiantis pensijų įmokų ir išmokų mokėjimo sąlygas bei terminus, pensijų turto investavimo strategiją bei kitas pensijų įmokų mokėtojų, pensijų fondo dalyvių ir pensijų fondo valdymo įmonės teises bei pareigas.

Pensijų fondo valdymo įmonė (toliau – valdymo įmonė) – įmonė, turinti Vertybinių popierių komisijos išduotą licenciją verstis pensijų kaupimo veikla.

Pensijų įmokų mokėtojas – pensijų fondo dalyvis, jo darbdavys ar trečiasis asmuo, mokantis pensijų įmokas ar jų dalį.

Pensijų kaupimo bendrovė – pensijų fondų valdymo įmonė ar gyvybės draudimo įmonė, turinti priežiūros institucijos išduotą leidimą ar licenciją Lietuvos Respublikos teritorijoje verstis įstatymu nustatyta pensijų kaupimo veikla.

Pensijų kaupimo sutartis – įstatymų nustatyta tvarka pensijų įmokų kaupimo laikotarpiui sudaryta sutartis tarp asmens, draudžiamo valstybiniu socialiniu draudimu, ir pensijų kaupimo bendrovės dėl pensijų įmokos kaupimo asmens pensijų sąskaitoje, atidarytoje šioje bendrovėje.

Pensijų kaupimo veikla – finansinė-ūkinė pensijų kaupimo bendrovių veikla, kuria siekiama sukaupti senatvei papildomas dalyvių pajamas, surenkant įstatymo nustatytas dalyvių įmokas, jas investuojant ar reinvestuojant į diversifikuotą investicijų portfelį bei įstatymų nustatytomis sąlygomis dalyviams mokant pensijų išmokas.

Pensijų turtas – už pensijų įmokų lėšas įsigyto turto (įskaitant laikinai neinvestuotą šių lėšų dalį) bei investicijų pajamų (sąnaudų), gautų iš šio turto (lėšų), suma.

Valstybinio socialinio draudimo įmokos dalies kaupimas (toliau – **pensijų kaupimas**) – valstybės nustatytų priemonių sistema, suteikianti teisę Lietuvos Respublikos gyventojams, draudžiamiems valstybiniu socialiniu draudimu, kaupti pensijų kaupimo bendrovėje įstatymu nustatytą valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokos dalį, ją investuojant ar reinvestuojant į diversifikuotą investicijų portfelį, bei įstatymų nustatytomis sąlygomis gauti pensijų išmokas.

Vertybinių popierių komisija – Lietuvos Respublikos vertybinių popierių rinkos reguliavimo ir priežiūros institucija.

IVADAS

Atkūrus nepriklausomą Lietuvos valstybę prasidėjo radikali socialinio aprūpinimo sistemos reforma. Jos pagrindinis tikslas buvo išskirti į atskiras globos bei rūpybos, darbo biržų ir socialinio draudimo sritis. Tai buvo padaryta 1990 m. priėmus Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio aprūpinimo pagrindų įstatymą. Tais pačiais metais prie Socialinės apsaugos ministerijos buvo įsteigta Vyriausioji valstybinio socialinio draudimo valdyba, kurios užduotis - organizuoti Lietuvoje valstybinį socialinį draudimą.

1995 m. įvykdyta pirmoji pensijų reforma, tačiau ji neatnešė finansinio palengvėjimo socialinio draudimo biudžetui.

2003 m. pradėta antroji pensijų sistemos reforma, kurios metu sukurta II pensijų sistemos pakopa, kurioje gali dalyvauti socialinio draudimo pensijų sistemos dalyviai, pervesdami dalį privalomų įmokų į pensijų fondus.

Pensijų reformos vykdomos daugelyje pasaulio šalių. Reforma yra viena iš reikšmingiausių Lietuvos viešojoje politikoje, turi labai svarbią ilgalaikę įtaką viešiesiems finansams, kapitalų rinkai, didžiosios gyventojų dalies pajamoms.

Dabartinėje sistemoje pensijos dydis mažai priklauso nuo įmokų dydžio, bet priklauso nuo „Sodros“ biudžeto pajėgumo. Demografinė padėtis šalyje tampa nepalanki – daug pensininkų ir mažai įmokų mokėtojų – pensijos paprastai būna mažesnės už kadaise žmogaus įmokėtas įmokas. Ir atvirkščiai – kai įmokų mokėtojų yra daug, o pensininkų mažai – pensijos yra didinamos. Tokiu būdu yra grėsmė, kad mažesnes įmokas mokėję piliečiai senatvėje gaus didesnes pensijas už mokėjusius didesnes įmokas. Iš to kyla socialinė nelygybė, tuomet įmonės ir jų darbuotojai nėra suinteresuoti rodyti visą uždirbtą atlyginimą – tuo pačiu sumažėja įmokos į valstybės biudžetą. Gerinant tiek valstybinę, tiek asmeninę padėtį sukurta nauja pensinė sistema, kuri turėtų padėti išspręsti socialinę nelygybę. Jei dabartinė pensijų sistema lėmė pasyvų jos klientų dalyvavimą, tai naujoji pensijų sistema sąlygoja, kad jos dalyviai turi būti aktyvūs ir nusimanantys. Pensijų sistemos dalyviai turi sugebėti rinktis pensijų fondus, programas, priimti savo sprendimus ir atsakomybę už jų pasekmes.

Pensijų sistemos įvairovės supratimas ir išsami jų analizė šiuolaikinei Lietuvai ypač svarbi. Pasaulinė patirtis Lietuvai svarbi ne tik pažintine, bet ir praktine prasme: kitų šalių pensijų sistemos, reformų rezultatai leidžia numatyti tolesnę Lietuvos pensijų sistemos raidą.

Pensijų sistemos funkcionavimo ir permainų joje klausimas pastaruoju metu mūsų šalyje tapo intensyvių diskusijų objektu. Povilas Gylys savo straipsnyje „Pensijų sistema: dilemos ir kontroversijos“ nurodė pensijų sistemų efektyvumo problemas. Jo manymu, privati individualiu kaupimu pagrįsta sistema turi trūkumų, ji yra gerokai sudėtingesnė ir gana rizikinga.

A. Ruseckas ir R. Kanapickienė straipsnyje „Pensijų sistemos formavimas“ išskyrė trijų pakopų pensijų sistemos privalumus. Jų manymu, pensijų sistemą suskirsčius į kelias pakopas, sumažėja manipuliavimo šia sistema galimybė.

Šių ir kitų autorių teiginiai, dėl pensijų sistemos problemų mūsų šalyje, paskatino įsigilinti ir ištirti esama Lietuvos pensijų sistemą ir atlikti pensijų fondų raidos analizę.

Tema „Lietuvos pensijų fondų raidos analizė“ yra aktuali kiekvienam, galvojančiam apie ateitį. Aktualu, kad kiekvienas žmogus pats sugebėtų tinkamai įvertinti draudimo bei valdymo bendrovių siūlomos paslaugos reikalingumą ir kokybiškumą.

Darbo objektas – pensijų fondai.

Darbo tikslas – atlikti Lietuvos pensijų fondų raidos analizę.

Šiam tikslui pasiekti iškelti tokie **darbo uždaviniai**:

1. Išryškinti pensijų reformos sampratą ir veiklą.
2. Atskleisti pensijų fondų ypatumus.
3. Išanalizuoti pensijų fondų veiklą.

Hipotezė – Pensijų kaupimo veiklą vykdančios įmonės didins pensijų fondų skaičių.

Tyrimo metodai - atlikta literatūros analizė ir sintezė, loginė analizė ir sintezė, indukcija, panaudoti struktūros santykiniai dydžiai, grafinis vaizdavimas.

Baigiamasis darbas yra parašytas remiantis mokslinė, metodine literatūra, teisės aktų ir interneto šaltiniais.

Pensijų fondų raidos analizė atlikta remiantis pensijų fondų veiklos ataskaitomis, atsižvelgiant į naujai steigiamų pensijų fondų ir norinčių asmenų juose dalyvauti skaičių.

Baigiamojo darbo struktūra. Darbą sudaro 3 skyriai, kurie suskirstyti į poskyrius.

Pirmame skyriuje apžvelgtas istorinis Lietuvos pensijų fondų atsiradimas.

Antrame skyriuje nagrinėjamos pagrindinės pensijų kaupimo įstatymo nuostatos, aptarta pensijų fondų veikla ir išskirti jos ypatumai, atliktas fondų klasifikavimas.

Trečiame skyriuje pateikta 2003 – 2006 m. pensijų fondų raidos analizė: aptarti valdymo įmonių ir gyvybės draudimo įmonių steigiami nauji pensijų fondai, atliktas dalyvių pasiskirstymas tarp pensijų kaupimo veiklą vykdančių įmonių, taip pat atliktas pensijų fondų dalyvių pasiskirstymas pagal investavimo strategijas.

Darbas baigiamas išvadomis ir pasiūlymais, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, literatūros sąrašu ir priedais.

1. PENSIJŲ FONDŲ ATSIKIDIMAS

1.1. Pensijų fondų atsikidimas ir jų sistemos

Pensijų fondų, kaupiamų iš darbdavių suteikiamų profesinių pensijų, užuomazgų galima aptikti jau XIX a. Iš pradžių profesines pensijas gaudavo valstybės tarnautojai tačiau ne visada šios pensijos buvo kaupiamosios, t. y. kartais jos buvo finansuojamos iš einamųjų įplaukų, o ne iš specialiai sudaromo rezervo. Privatiems darbdaviams finansavimas iš einamųjų įplaukų netiko - pensijų pažadai ilgalaikiai, ir retas kuris darbdavys galėtų garantuoti stabilią ir sėkmingą įmonės veiklą, kelis dešimtmečius tesėti pažadus. Todėl jie ėmė steigti kaupiamąsias pensijas išmokoms sudarydami lėšų rezervus.

Privačios pensijų sistemos buvo kuriamos stichiškai. Tai lėmė jų įvairovę: jos buvo taikomos ne visiems darbuotojams, o tik skirtingomis sąlygomis, individualiai kiekvienam privačią pensiją gaunančiam darbuotojui ir pan. Darbdaviai įmonių mokamas pensijas naudojo kaip puikią priemonę kvalifikuotai ir įmonei ištikimai darbo jėgai išlaikyti. Tačiau šios pensijos buvo laikomos atsitiktinėmis socialinėmis išmokomis, o ne darbuotojų teisių dalimi [13].

Po Antrojo pasaulinio karo daugelyje šalių kaupiamiesiems pensijų fondams suteiktas specialus mokesčių režimas - įmokos į pensijų fondą ir jų investicijų pajamos tapo neapmokestinamos, įmokos kaupiamajai pensijai pradėtos mokėti iš atidedamos darbuotojų algos dalies. Tai tapo labai geru atlyginimų pakaitalu, todėl profesiniai pensijų fondai labai išplito. Tuo pačiu metu imta teisiškai reguliuoti jų veiklą. Viena tokio reguliavimo priežasčių - darbdaviai gaudavo kur kas išsamesnę informaciją apie pensijų fondų veiklą nei patys apdraustieji, todėl galėjo elgtis nesąžiningai: atleisti darbuotoją iš darbo prieš pat jam įgyjant teisę į pensiją arba savanaudiškai panaudoti pensijų lėšas, jas rizikingai investuoti. Pensijų fondų veiklos reguliavimas leido sumažinti atsiradusią įmonės darbuotojui dvigubą riziką - prarasti ir darbą, ir pensiją. Tai ypač svarbu, jei valstybinių pensijų dydžiai orientuoti į tai, kad didelę senatvės pensijų dalį suteiks papildomi įmonių pensijų fondai. Leidus rizikingai veikti pensijų fondams gali kilti skaudžių socialinių padarinių, kuriuos sušvelninti vis tiek tektų valstybei. Kai pensijų lėšos laikomos kartu su įmonės lėšomis, kyla pavojus, kad įmonė, turėdama finansinių sunkumų, pasinaudos jomis, arba pensijų lėšų pareikalaus įmonės kreditoriai. Siekiant išvengti tokios rizikos pradėta reikalauti, kad pensijų fondų lėšos būtų atskirtos nuo įmonės, o pensijų fondai pradėti registruoti kaip atskiras juridinis asmuo.

Valstybė, suteikdama palankų mokesčių režimą, nustatė ir kriterijus, kokia ta pensijų sistema turi būti, kur pensijų lėšos gali būti investuojamos, kokios gali ir turi būti išmokos, kokiems darbuotojams ji taikoma.

Dėl tokio imperatyvaus teisinio reguliavimo visos pensijų sistemos tapo beveik vienodos ir ne taip lanksčiai pritaikomos individualiems įmonės poreikiams, taigi ne tokios patrauklios ir darbdaviams. Didėjantis darbuotojų mobilumas taip pat mažino pensijų fondų kūrimo įmonėse pranašumus. Pasigirdo vis dažnesni pensijų sistemų reikalavimai, kad darbuotojo teisės į papildomą pensiją turi būti perkeliamos iš vieno pensijų fondo į kitą. O tai skatino atsisakyti apibrėžtų išmokų sistemos (pagal ją tam tikro dydžio pensija žadama sulaukus pensinio amžiaus), kuri padėdavo ilgą laiką išlaikyti darbo jėgą įmonėje ir pereiti prie apibrėžtų įmokų sistemos (kai susitariama dėl tam tikro įmokų dydžio neapibrėžiant išmokų dydžio). Tai paskatino kurti savarankiškus (ne prie įmonių) pensijų fondus, kurių pagrindinis tikslas - pelnas iš pensijų įmokų investicinės veiklos [10,14].

Istorijos raidoje susiformavo ir veikia apibrėžtų įmokų arba išmokų juridinio asmens statusą turintys pensijų fondai. Jie gali būti įkurti darbdavio iniciatyva prie įmonių arba savarankiškai siekti finansinių ar finansinių socialinių tikslų. Jų lėšos skaičiuojamos kartu arba atskirai nuo įmonės lėšų. Pagal savininkų struktūrą skiriami valstybiniai, privatūs arba mišrūs pensijų fondai.

Pagal susiklosčiusias tradicijas galima išskirti tris stambias pasaulinėje praktikoje taikomas privačių pensijų fondų sistemas: anglosaksiškąją, kai kurių Europos valstybių (vokiškai kalbančių šalių) ir JAV. Kiekviena iš pristatomų pensijų fondų sistemų pasižymi tik jai būdingais veiklos principais.

Anglosaksiškasis pensijų fondas. Pagal anglosaksiškąją patirtį pensijų fondai yra juridiniai asmenys, vadinamieji „trastai“ (angl. trust - pasitikėti). Tai tam tikros pinigų „kaupyklos“, valdomos patikėjimo principu. „Trastą“ valdo patikėtiniai. Čia dauguma pensijų fondų veikia apibrėžtų išmokų principu, t. y. susitariama dėl konkrečios pensijų išmokos dydžio, o jų kūrėjai yra įmonės, tiksliau - darbdaviai, kurie ir skiria pensijų fondų valdytojus patikėtinius. Šie samdo profesionalius investicijų vadybininkus. Pats pensijų fondas siekia pelno ne sau, o savo nariams. Todėl šio tipo pensijų fondai yra prilyginami ne pelno siekiančioms organizacijoms. Anglosaksiškosios sistemos fondai veikia kaip juridinis vienetas pagal šiuos principus:

- fondai privatūs arba mišrūs;
- lėšos atskirtos nuo įmonės lėšų;
- siekia finansinių ir socialinių tikslų;
- veikia prie įmonių;
- apibrėžtų išmokų sistema.

Kai kurių Europos šalių pensijų fondai. Daugiausia vokiškai kalbančios šalys (Vokietija, Austrija, Liuksemburgas) yra sukūrusios specifinius pensijų fondus – veikiančius

pagal balansinių įnašų sistemą. Čia pensijų įsipareigojimai įrašomi į įmonės balansą (nėra atskirti nuo kitos ūkinės veiklos), bet realiai pinigai nėra atskirai kaupiami. Pensijos finansuojamos iš paprastų įmonės įplaukų. Tokiems balansiniams mokėjimams yra taikomos mokestinės lengvatos, tačiau jie lieka įmonėje, ir įmonė juos naudoja kaip savo lėšas. Pagal šį modelį realus pensijų fondo valdymas yra darbdavio rankose. Jam valdyti skiriamas atsakingas asmuo, ir pensijų fondas valdomas kaip dar vienas įmonės padalinys. Tokios įmonės paprastai yra nemažos, jose vyrauja biurokratinė valdymo struktūra. Čia pensijų fondai kaip atskiras vienetas neegzistuoja, o įmonės, kuriose jie steigiami, turi akcinės bendrovės statusą.

Pagal šį variantą pensijų fondai – juridiniai vienetai, kurių veiklai būdingi šie principai:

- fondai privatūs;
- lėšos neatskirtos nuo įmonės lėšų;
- siekia finansinių tikslų;
- veikia prie įmonių;
- taiko apibrėžtą išmokų sistemą.

JAV pensijų fondas. Ši sistema labai artima anglosaksiškajai ir dalis autorių jos neišskiria, o pateikia kaip anglosaksiškojo pensijų fondo varianto sudedamąją dalį. Tačiau kaip sistema, veikianti tik jai būdingoje teritorijoje ir turinti tik jai būdingų bruožų, gali būti nagrinėjama kaip atskiras modelis. Be to, JAV pensijų fondo variantas gali būti laikomas „jauniausiu“, nes atsirado kaip atsvara nuo seno šalyje veikusiam anglosaksiškajam variantui.

JAV sparčiai populiarėja individualūs (ne prie konkrečios įmonės) pensijų fondai. Juose gali būti atidaromos sąskaitos visiems, kuriuos tenkina jų siūlomos sąlygos. Dažnai leidžiama pasirinkti kelias investavimo strategijas, o kaupiamosios įmokos sąlyginai yra mobilios (didesnis ar mažesnis įmokų mobilumas apibrėžiamas pensijos kaupimo sutartyje). Pensijų sistemos narys gali pasirinkti, kurio fondo paslaugomis jam naudotis.

Dauguma pensijų fondų veikia kaip investicinės bendrovės, o fondo turto valdymas perduodamas valdymo įmonei.

Šio tipo pensijų fondai veikia pagal šiuos principus:

- fondai privatūs arba mišrūs;
- pensijų lėšos atskirtos nuo įmonės lėšų;
- siekia finansinių ir socialinių tikslų;
- veikia savarankiškai;
- taiko apibrėžtą išmokų sistemą.

Taigi, kiekviena pensijų fondų sistema pasižymi savo veiklos principais, kuriais remiantis, vykdo pensijų kaupimo veiklą [11].

1.2. Papildomų pensijų fondų atsiradimo sąlygos

Papildomiems pensijų fondams įkurti reikalingos tam tikros išankstinės sąlygos. Tokių pensijų fondų ypač veikia valstybinių pensijų fondai. Be to, visi – valstybė, darbdaviai ir patys asmenys, kuriuos veiks papildomos pensijos, - turi būti suinteresuoti jų atsiradimu. Taigi yra keletas veiksnių, lemiančių papildomų pensijų fondų steigimo, sėkmingos jų veiklos sąlygas ir paplitimą. Šie veiksniai yra svarbūs visoms šalims. Dauguma demokratinių valstybių pensininkų pajamas senatvėje gauna iš socialinio draudimo ir valstybinių bei papildomų pensijų fondų. Tačiau proporcijos tarp vienu ir kitų fondų mokamų išmokų atskirose šalyse gerokai skiriasi. Kai kuriose šalyse pajamos iš papildomų pensijų fondų yra tokio paties dydžio kaip valstybinės arba net jas pranoksta. Taigi vienoje šalyse jų reikšmė nėra svarbi, o kitose joms skiriamas ypatingas dėmesys užtikrinant pajamas senatvėje. Nevienodos pensijų sistemų struktūros gali būti paaiškintos veiksnių ir sąlygų, lėmusių papildomų fondų kūrimą, skirtumais.

Pensinio aprūpinimo sistemų struktūrų skirtumai iš dalies gali būti paaiškinami socialinės apsaugos atskirose šalyse tikslais. Kiekviena šalis nusprendžia, kurie iš tikslų jai yra tuo metu svarbiausi. Nustačius tikslus įgyvendinamos priemonės jiems pasiekti. Taigi įkurtos sistemos ypatumai ir struktūra rodo minėtų arba kitų tikslų įgyvendinimo valstybėje sąlyginę svarbą tikrajame ir kultūriniame kontekste.

Valstybiniai ir papildomi pensijų fondai, yra tarsi atvirkščiai proporcingi savo išmokų dydžiu. Valstybinė pensijų sistema moka dosnias ir įvairias išmokas, o papildoma sistema pensiniam aprūpinimui neturi didelės reikšmės. Tačiau esant palyginti mažoms valstybinių pensijų išmokoms yra daugiau paskatų steigti papildomus fondus. Kadangi papildomų pensijų fondų struktūra ir jų išmokų dydis dažnai priklauso nuo valstybinių pensijų fondų organizavimo, valstybinės pensijos dydis, ankstesnių pajamų atkūrimo valstybinėse pensijų sistemose lygis, tai, kokia visuomenės dalis draudžiama šiose sistemose, tiesiogiai arba netiesiogiai lemia papildomus pensijų fondus.

Valstybinių ir papildomų pensijų fondų išmokų atvirkštinė priklausomybė gali būti aiškinama vienu iš papildomiems pensijų fondams keliamų tikslų: jais siekiama užtikrinti adekvačias pajamas, lyginamas su darbo pajamomis senatvėje. Taigi ten, kur valstybinės pensijų išmokos neatspindi ankstesnių darbo pajamų ir yra mažos, palyginti su buvusiomis darbo pajamomis, vyriausybė skatina steigti papildomas sistemas. Papildomomis pensijų sistemomis ypač domisi geriau mokami darbuotojai tose šalyse, kuriose valstybinė pensijų sistema moka visiems vienodo dydžio pensijas. Tokios valstybinės pensijų sistemos užtikrina apsaugą visiems gyventojams, o papildoma socialinė apsauga to pageidaujantiems asmenims teikiama taikant

papildomas sistemas. Taigi vienas iš veiksnių, lemiančių papildomų pensijų fondų atsiradimą bei plėtrą, yra mažos valstybinės pensijos [11].

Papildomos pensijų sistemos dažniausiai buvo plėtojamose kolektyvinių sutarčių pagrindu. Dalyvavimas papildomuose pensijų fonduose daugelyje šalių yra savanoriškas. Dėl savanoriškumo principo papildomiems pensijų fondams įsitvirtinti ypač svarbus profesinių sąjungų judėjimas ir jų vaidmuo. Tačiau net ir tuomet, kai dalyvavimas papildomose pensijų sistemose buvo privalomas, sistemų administravimas ir valdymo klausimai buvo paliekami spręsti profesinių sąjungų ir darbdavių organizacijų kolektyvinėmis sutartimis. Taigi darbdavių ir profesinių sąjungų veikla bei jų aktyvumas darbo rinkoje yra ypač svarbūs kuriant papildomų pensijų sistemų struktūrą, nustatant jų sąlygas, kriterijus ir pan.

Kuriant papildomas sistemas gali būti siekiama sukurti „žmogiškesnius“ santykius darbo rinkoje arba įgyvendinti kompanijos skatinimą sistemą. Tai reiškia, kad atskirų darbuotojų kategorijų pensijų fondai gali skirtis [7].

Darbdaviai papildomomis pensijų sistemomis gali siekti kontroliuoti darbo jėgos mobilumą, t. y. geresniems darbuotojams gali suteikti privilegijas dalyvaujant pensijų draudime. Sudarius palankias sąlygas dalyvauti papildomoje pensijų sistemoje siekiama gerai dirbančius asmenis išlaikyti kompanijoje.

Yra ir kitų priežasčių, dėl kurių darbdaviai gali būti suinteresuoti kurti papildomus pensijų fondus arba skatinti savo darbuotojus dalyvauti juose. Darbdaviai gali turėti tiesioginės naudos dėl papildomoms pensijų sistemoms taikomų įvairių mokesčių nuolaidų. Dažniausiai taikomos darbuotojų ir darbdavių įmokų į fondą bei investicinio pelno mokesčių nuolaidos. Mokesčių nuolaidos yra viena iš svarbiausių priežasčių, dėl kurių ne tik darbdaviai, bet ir darbuotojai suinteresuoti steigti papildomus pensijų fondus. Papildomos pensijų sistemos suteikia galimybę darbuotojams savo vartojimo ir išteklių dalį perkelti iš darbo veiklos laikotarpio į senatvę. Dėl mokesčių nuolaidų šis taupymo būdas yra patrauklesnis nei kiti [15].

Valstybės taip pat suinteresuotos steigti papildomus pensijų fondus. Vyriausybės šiomis sistemomis gali siekti suteikti kuo daugiau pasirinkimo galimybių savo piliečiams taupyti senatvei. Tačiau dažniausiai valstybė jas remia dėl ekonominių problemų ir blogėjančios demografinės padėties.

Tikimasi, kad pensijų mokėjimo naštos perkėlimas iš valstybinių papildomoms sistemoms sumažins visuomenines gyventojų senėjimo proceso keliamų problemų kainas. Taigi padidėjusios senstančios visuomenės išlaikymo kainos yra ne sumažinamos apskritai, o perkeliama nevalstybiniam sektoriui. Tokia galimybė valstybei labai patraukli.

Daugelis vyriausybių tikisi, kad įkurti papildomi pensijų fondai dėl kaupimo finansavimo būdo teigiamai paveiks šalies taupymą ir investicijas. Taigi turėtų pagerėti šalies ekonomikos

būklė. Kai kurių specialistų teigimu, kaupiamoji finansavimo sistema didina nacionalinį taupymą, o einamųjų išmokų finansavimo metodas jį mažina. Pagerėjusi šalies ekonomikos būklė padės spręsti valstybinių pensijų sistemos finansavimo problemas [16].

Papildomų pensijų sistemų įsteigimas priklauso ir nuo kitų veiksnių. Sėkmingai tokių fondų veiklai ypač svarbios struktūros, naudojamos nacionalinei ekonomikai finansuoti, ir finansų institucijų, kurios būtų įtrauktos į papildomų sistemų valdymą, savybės.

Be ekonominių veiksnių, papildomoms pensijoms svarbi ir politinė aplinka. Demokratija, gerovės valstybės ideologiniai išipareigojimai pateisina tokių sistemų atsiradimą ir lengvatų jiems suteikimą. Pensininkų gerovės kėlimo būtinybė, kapitalo rinkos skatinimas susilaukia vis didesnio visuomenės ir politinio pritarimo [9].

Visi minėti veiksniai lemia spartesnę arba lėtesnę papildomų pensijų sistemų steigimą vienoje arba kitoje šalyje. Privatūs asmenys, darbdaviai ir vyriausybė turi savo interesų dėl papildomo pensijų draudimo. Esant palankiai ekonominei ir politinei padėčiai papildomi pensijų fondai kuriami lengviau ir sparčiau.

1.3. Socialinis draudimas Lietuvoje

Lietuvoje socialinis draudimas savo istoriją skaičiuoja nuo 1926 m. kovo 23 d., kai Respublikos prezidentas A.Stulginskis paskelbė Vyriausiosios socialinio draudimo valdybos įstatymą. Ši data ir šiandien Lietuvoje minima kaip socialinio draudimo darbuotojų profesinė diena. Valdyba buvo įsteigta prie Vidaus reikalų ministerijos, minėtame įstatyme nurodoma, kad Valdyba steigiama “socialinio draudimo reikalams tvarkyti”. Ji aiškino ligonių kasų įstatymą, steigė ligonių kasas, tvirtino jų sąmatas, taip pat rūpinosi socialine globa, steigė ir prižiūrėjo našlaičių ir senelių prieglaudas.

Tarpukario Lietuvoje nespėta įgyvendinti pensijų draudimo. Valstybė mokėjo pensijas tik kariams, valstybės tarnautojams bei pasižymėjusiems visuomenės veikėjams. Teisė į pensiją buvo suteikiama ištarnavus valstybinėje tarnyboje 25 metus. Pensijos dydis sudarė 60 proc. buvusios algos.

Tarpukario Lietuvos socialinio draudimo istoriją 1940 m. užbaigė Liaudies komisarų taryba, savo nutarimu Socialinio aprūpinimo komisariatui perdavusi visas socialinės paskirties įstaigas, ligonių kasą bei Vyriausiąją socialinio draudimo tarybą.

Okupavus Lietuvą buvo pritaikytas sovietinis socialinio draudimo modelis. Tuo metu valstybinis socialinis draudimas buvo taikomas visiems darbininkams ir tarnautojams, nepriklausomai nuo darbo trukmės ir apmokėjimo formų. Socialinis draudimas buvo vykdomas

tik valstybės lėšomis, įmokas mokėjo įmonės ir organizacijos, patys darbuotojai jokių socialinio draudimo įnašų iš savo atlyginimo nemokėdavo. Socialinio draudimo išmokos nepriklausė nuo įmokų mokėjimo fakto.

Iki 1990 metų socialinio draudimo funkcijas Lietuvoje vykdė profesinės sąjungos. Jos valdė socialinio draudimo lėšas, joms priklausančias sanatorijas, profilaktoriumus, poilsio namus, kultūros ir švietimo, turizmo ir sporto įstaigas.

Lietuva savo atskiro valstybinio socialinio draudimo biudžeto neturėjo. Visi įnašai patekdavo į bendrą socialinio draudimo biudžetą, kuris buvo dalis TSRS valstybinio biudžeto. Lietuvos įmonės, įstaigos ir organizacijos profesinėms sąjungoms mokėjo įnašus. Įnašai buvo diferencijuoti, nuo 2,4% iki 18% darbuotojo uždarbio, priklausomai, kokiai profesinei sąjungai įmonė ar organizacija priklausė.

Pensijų sistema „socialistinėje“ Lietuvoje buvo labai sudėtinga. Pensijos buvo skiriamos senatvės, invalidumo ir maitintojo netekimo atvejais, taip pat asmenims, ėjusiems nustatytą laiką tam tikrą tarnybą. Senatvės pensijos amžius, kurį vėliau paveldėjo ir naujai sukurta nepriklausomos Lietuvos socialinio draudimo sistema, buvo 55 metai vyrams ir 50 metų moterims. Senatvės pensijai gauti buvo nustatytas 25 metų darbo stažas vyrams ir 20 metų moterims. Pensijos buvo skiriamos pagal TSRS valstybinių pensijų įstatymą, o reikalingos lėšos jų mokėjimui buvo pervedamos iš Maskvos.

Sovietiniu laikotarpiu socialinis draudimas nebuvo atskirtas nuo socialinės paramos, buvo stengiamasi sudaryti vaizdą, jog visais žmonėmis rūpinasi valstybė.

„Perestroikos“ laikotarpiu tapo aišku, kad didžioji valstybė nepajėgi pakelti socialinio aprūpinimo naštos [47].

Jau praėjo beveik 16 metų, kai Lietuvoje buvo padėti socialinio draudimo pamatai. 1990 metais vasario 13 dieną tuometinė Aukščiausioji Taryba priėmė nutarimą „Dėl Lietuvos TSR Valstybinio socialinio draudimo sistemos pertvarkymo“, kuriame nurodoma iš Lietuvos profesinių sąjungų perimti socialinį draudimą valstybės žinion.

Tais pačiais metais, praėjus vos kelioms dienoms po Nepriklausomybės atkūrimo (1990 03 15), prie Darbo ir socialinio aprūpinimo ministerijos buvo sukurta Vyriausioji valstybinio socialinio draudimo valdyba, kuriai pavesta Respublikoje vykdyti socialinio draudimo funkcijas. Vyriausioji valstybinio socialinio draudimo valdyba ir jos teritoriniai skyriai pradėjo registruoti draudėjus, rinkti įmokas, organizuoti ir kontroliuoti išmokų operacijas, vykdyti valstybinio socialinio draudimo biudžetą. Jau tuomet Vyriausiajai valstybinio socialinio draudimo valdybai prigijo trumpesnis pavadinimas - „Sodra“ (žodžių „socialinis draudimas“ trumpinys). Tai buvo pirmojo direktoriaus šviesaus atminimo Evaldo Kliučinsko sumanymas [31].

Lietuva pasirinko ne tik Europoje, bet ir daugelyje pasaulio šalių dominuojantį socialinio draudimo modelį. Jis grindžiamas kartų solidarumo principu: jauni ir sveiki žmonės dalį savo uždirbtų lėšų skiria tiems, kurie dėl senatvės, invalidumo, ligos ar netekę darbo negali dirbti ir užsidirbti. Socialinio draudimo garantijos teikiamos iš lėšų, kurios surenkamos iš šiuo metu dirbančių žmonių. Teisę gauti valstybinio socialinio draudimo išmokas įgyja tik tie žmonės, kurie tam tikrą įstatymuose numatytą laikotarpį dirbo ir mokėjo valstybinio socialinio draudimo įmokas. Jų nemokėję gali tikėtis valstybės, bet ne socialinio draudimo paramos. Lietuvos valstybinio socialinio draudimo sistema apima beveik visus krašto gyventojus.

Valstybinio socialinio draudimo sistema kūrėsi gana sparčiai.

1990 m. spalio 23 d. buvo priimtas Valstybinio socialinio aprūpinimo sistemos pagrindų įstatymas, kuris socialinį draudimą atskyrė nuo globos ir rūpybos ir įteisino savarankišką socialinio draudimo biudžetą [47].

1991 metų gegužę įsigalioja LR valstybinio socialinio draudimo įstatymas, įtvirtinęs socialinio draudimo rūšis, finansus bei valdymą. Įstatyme buvo apibrėžta, kad „valstybinis socialinis draudimas - valstybės nustatytų socialinių ekonominių priemonių sistema, teikianti apdraustiesiems Respublikos gyventojams, taip pat numatytais atvejais apdraustųjų šeimų nariams gyvenimui reikalingų lėšų ir paslaugų, jei jie negali dėl įstatymo numatytų priežasčių apsirūpinti iš darbo ir kitokių pajamų ir dėl įstatymo numatytų priežasčių turi papildomų išlaidų“ [5].

1991 m. lapkričio 21 d. „Sodra“ buvo priimta į Tarptautinę socialinio draudimo asociaciją (ISSA) tikraja nare. Tai įgalino socialinio sistemos darbuotojams ne tik dalyvauti ISSA Generalinėje asamblėjoje, konferencijose, bet ir semtis iš kitų šalių patirties.

1992 m. vasario 7 d. Valstybinio socialinio draudimo taryba nutarė, kad kovo 23 diena būtų paskelbta Valstybinio socialinio draudimo diena. Tą dieną 1926 m. buvo priimtas pirmasis socialinio draudimo įstatymas Lietuvos istorijoje. Per pirmuosius penkerius socialinio draudimo gyvavimo metus buvo suformuota teisinė bazė, sukurti struktūriniai padaliniai, pradėtos kurti kompiuterinės informacinės duomenų bazės [47].

1994-1995 m. vyko pensijų reforma. Per pirmąjį reformos etapą reformuota pagrindinė – socialinio draudimo einamojo finansavimo pensijų sistema. Reforma buvo siekiama griežtai įgyvendinti socialinio draudimo principus. Teisė į pensijas griežčiau susieta su valstybinio socialinio pensijų draudimo laikotarpiu, o socialinio draudimo pensijų dydžiai susieti su asmens įmokėtų valstybinio socialinio pensijų draudimo įmokų dydžiais [29].

Naujoji sistema buvo orientuota į ateitį ir turėjo būti taikoma tiems asmenims, kurie į pensiją išeis po 1995 metų sausio 1 d., tai yra, po įstatymo įsigaliojimo datos. Seimo sprendimu,

remiantis naujuoju įstatymu, buvo perskaičiuotos visų pensininkų pensijos, taikant pensijos nemažinimo taisyklę.

1996 – 1998 m. buvo įgyvendinamas projektas „Phare“ parama „Sodrai“. Pagrindiniais projekto vykdytojais iš Europos Sąjungos pusės buvo Airijos socialinės gerovės ministerijos ekspertai.

1997 m. prasidėjo sveikatos reforma, sveikatos draudimo funkcijos iš „Sodros“ perėjo ligonių kasoms. Buvo įkurtas atskiras Sveikatos draudimo fondas [47].

1999 m. priimtas Pensijų fondų įstatymas. Šis įstatymas sudarė galimybes pensijų fondų steigimui ir veiklai. Tikimasi, kad privatūs pensijų fondai papildys esamą socialinio draudimo pensijų sistemą ir šalies gyventojams sudarys geresnes sąlygas pasirūpinti savo ateitimi [6].

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2000 metais patvirtino pensijų sistemos reformos koncepciją, kurioje buvo numatyti pagrindiniai reformos tikslai ir prielaidos.

Pagrindiniai pensijų sistemos reformos tikslai buvo tokie:

- pakeisti pensijų sistemą taip, kad sulaukę pensinio amžiaus žmonės gautų didesnes pajamas negu iki šiol;
- finansiškai subalansuoti socialinio draudimo pensijų sistemą taip, kad ji galėtų artimiausiais metais veikti be finansinio deficito;
- paskatinti taupymą šalyje ir sumažinti mokesčių vengimą.

Svarbiausias reformos uždavinys – įvesti privalomąjį kaupimą pensijų fonduose, nedidinant pensijų draudimui skirto tarifo – dalį dabartinio einamųjų įmokų sistemos socialinio draudimo tarifo skirti kaupiamajam pensijų draudimui pensijų fonduose [20].

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2001 metais nutarimu pritarė pensijų sistemos reformos vykdymo 2001 – 2002 metų priemonių planui ir jo įgyvendinimui, sudarė koordinavimo komisiją.

2002 m. buvo patvirtintas pasirengimo pensijų sistemos reformai priemonių planas.

2002 m. gruodžio 3 d buvo priimtas Pensijų sistemos reformos įstatymas, kuris nustatė draudimo įmokos dalies kaupimo, užtikrinančio Lietuvos Respublikos gyventojų papildomas pajamas senatvėje, teisinį pagrindą bei pagrindinius pensijų kaupimo principus [1].

Įsigaliojus įstatymui asmenys, privalomai draudžiami valstybiniu socialiniu pensijų draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos daliai gauti, išskyrus asmenys, kurie yra sulaukę senatvės pensijos amžiaus, turi teisę jų pačių pasirinkimu tapti pensijų fondo dalyviais ir kaupti pensijų kaupimo bendrovėse.

2003 m. liepos 4 d buvo priimtas pensijų kaupimo įstatymas, kuris nustato valstybinio socialinio draudimo įmokos dalies kaupimo ir pensijų išmokų mokėjimo organizavimo sąlygas bei tvarką Lietuvoje [3].

2003 m. liepos 4. d buvo priimtas papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas. Šis įstatymas reglamentuoja papildomo savanoriško pensijų kaupimo organizavimo sąlygas ir tvarką valdymo įmonės valdomuose pensijų fonduose. Jo tikslas – nustatyti būtinus priežiūros standartus ir pensijų fondų valdymo taisykles, kad būtų apsaugoti pensijų fondų dalyvių interesai [2].

2003 m. pradėta pensijų sistemos reforma. Per antrąjį reformos etapą sukurta II pensijų sistemos pakopa, kurioje gali dalyvauti socialinio draudimo pensijų sistemos dalyviai, perveddami dalį privalomų įmokų į pensijų fondus. Jie vietoje dalies socialinio draudimo pensijos pradėjo kaupti pensijų turtą individualiuose sąskaitose, kurias valdo privačios pensijų kaupimo bendrovės. Šiuo reformos etapu buvo siekiama pasinaudoti laikinai palankia demografinė situacija ir dalį socialinio draudimo įmokų sukaupti asmeninėse dalyvių sąskaitose. Dalis valstybės išsipareigojimų pamažu perkeliama į privataus sektoriaus išsipareigojimus būsimiems pensininkams [29].

Pensijų sistemos reformai būdinga tai, kad kiekvienas žmogus turi rūpintis savo pensija pats, o pensijų fondas ir jo valdytojas yra tik įrankis šiam tikslui pasiekti.

2. DABARTINIAI PENSIJŲ FONDAI

2.1. Pagrindinės pensijų kaupimo įstatymo nuostatos

2003 m. liepos 4 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Pensijų kaupimo įstatymą Nr. IX-1691 (Žin., 2003, Nr. 75-3472). Šis įstatymas nustato valstybinio socialinio draudimo įmokos dalies kaupimo ir pensijų išmokų mokėjimo organizavimo sąlygas bei tvarką Lietuvos Respublikoje.

Įstatymas numato, kad teisę tapti pensijų kaupimo dalyviu turi asmenys, privalomai draudžiami valstybiniu socialiniu pensijų draudimu pagrindinei ir papildomai pensijos daliai gauti, išskyrus asmenis, kurie jau yra sukakę senatvės pensijos amžių.

Dalyvavimas pensijų kaupime prasideda sudarius pensijų kaupimo sutartį ir ją įregistravus pensijų kaupimo dalyvių ir pensijų kaupimo sutarčių registre (toliau – dalyvių registras).

Įstatymas taip pat numato specialius reikalavimus pensijų kaupimo sutarčiai, kuri turi būti sudaroma raštu ir apibrėžiama kaip sutartis tarp valdymo įmonės ir įmokų mokėtojo, pagal kurią valdymo įmonė prisiima atitinkamo pensijų fondo taisyklių numatytus įsipareigojimus pensijų fondo dalyviui, o įmokų mokėtojas įsipareigoja mokėti pensijų įmokas.

Pensijų kaupimo bendrovė privalo kiekvienam dalyviui, sudariusiam su ja pensijų kaupimo sutartį, atidaryti pensijų sąskaitą. Vienu metu dalyvis gali kaupti pensijų įmokas tik viename pensijų fonde.

Visų pensijų kaupimo dalyvių įskaitą tvarko Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – VSDF valdyba), administruodama dalyvių registrą. Dalyvių registro administravimo tvarką ir VSDF valdybai teikiamų duomenų turinį bei jų pateikimo sąlygas tvirtina Vyriausybė ar jos įgaliota institucija. Pensijų kaupimo bendrovei atsisakius pateikti ar priimti duomenis, būtinus dalyvių registravimui ir įmokų pervedimui pagal patvirtintas duomenų pateikimo sąlygas, sustabdomas pensijų įmokų pervedimas į tokios pensijų kaupimo bendrovės valdomus pensijų fondus iki duomenų pateikimo ir priėmimo atnaujinimo pagal šias duomenų pateikimo sąlygas.

Dalyvavimas pensijų kaupime baigiasi šiais atvejais:

- 1) dalyviui sulaukus senatvės pensijos amžiaus ir pagal išmokų mokėjimo sutartį išmokėjus jam visą pensijų išmoką;
- 2) dalyviui mirus;
- 3) dalyviui nutraukus pensijų kaupimo sutartį;
- 4) teismo sprendimu pripažinus pensijų kaupimo sutartį negaliojančia.

Įstatymas numato, kad pensijų dalyvis turi tokias teises:

1) nutraukti pensijų kaupimo sutartį su pensijų kaupimo bendrove ir sudaryti pensijų kaupimo sutartį su kita pensijų kaupimo bendrove;

2) gauti iš pensijų kaupimo bendrovės informaciją apie jo pensijų sąskaitos būklę, lėšų investavimo strategiją ir pagal ją gautą investicinę grąžą, pensijų kaupimo bendrovės finansinės veiklos audito išvadas bei kitą informaciją;

3) gauti įstatymu nustatytas pensijų išmokas;

4) įstatymo nustatyta tvarka nukelti pensijų išmokų mokėjimą;

5) testamentu palikti jam priklausančią pensijų turto dalį;

6) kitas įstatymų, pensijų fondo taisyklių bei pensijų kaupimo sutarties nustatytas teises.

Įstatyme numatyta galimybė pereiti į tos pačios pensijų kaupimo bendrovės valdomą kitą pensijų fondą. Pereinant į kitą tos pačios pensijų kaupimo bendrovės valdomą pensijų fondą, sudaroma nauja pensijų kaupimo sutartis. Sudarius naują pensijų kaupimo sutartį, pensijų kaupimo bendrovė privalo, suderinusi informacijos pateikimo tvarką su VSDF valdyba, elektroniniu būdu informuoti apie tai ir apie ankstesnės sutarties nutraukimą VSDF valdybą per 3 darbo dienas nuo pensijų kaupimo sutarties sudarymo. Jeigu pirmoji pensijų kaupimo sutartis neįsigaliojusi, nauja sudaryta pensijų kaupimo sutartis įsigalioja nuo kitų metų sausio 1 dienos, o jeigu pirmoji pensijų kaupimo sutartis įsigaliojusi, tai nauja sudaryta pensijų kaupimo sutartis įsigalioja nuo jos įregistravimo.

Dalyvio perėjimas iš vieno pensijų fondo į kitą turi vykti laikantis sąlygų, numatytų pensijų kaupimo bendrovės nustatytose pensijų fondo, iš kurio jis pereina, taisyklėse ir pensijų fondo, į kurį pereina, taisyklėse. Dalyvis turi teisę kartą per kalendorinius metus pereiti į kitą pensijų fondą toje pačioje pensijų kaupimo bendrovėje nedarant jokių atskaitymų. Jei dalyvis pereina į kitą pensijų fondą toje pačioje pensijų kaupimo bendrovėje daugiau kaip vieną kartą per kalendorinius metus, už jo perėjimą gali būti daromi tik atskaitymai.

Taip pat pensijų kaupimo dalyvis turi teisę pereiti į kitos pensijų kaupimo bendrovės valdomą pensijų turtą. Dalyvis turi teisę praėjus 3 metams nuo pirmosios pensijų kaupimo sutarties įsigaliojimo pereiti į kitos pensijų kaupimo bendrovės valdomą pensijų fondą. Perėjimas neribojamas pensijų kaupimo bendrovės reorganizavimo, bankroto ir likvidavimo atveju.

Pensijų fondą sudarantis pensijų turtas yra dalyvių bendroji dalinė nuosavybė. Dalyvio dalis bendrojoje nuosavybėje nustatoma pagal jo pensijų sąskaitoje įrašytų apskaitos vienetų skaičių.

Pensijų kaupimo bendrovė pensijų turtą valdo, naudoja ir juo disponuoja turto patikėjimo teisės pagrindais.

Kiekvieną pensijų fondą sudarantis pensijų turtas turi būti atskirtas nuo kito pensijų kaupimo bendrovės turto ir kitų tos pačios pensijų kaupimo bendrovės valdomų pensijų fondų pensijų turto.

Įstatymas taip pat numato saugumo reikalavimus pensijų kaupimo bendrovėms.

Draudimo įmonė privalo:

- 1) nuolatos vykdyti mokumo atsargos reikalavimus;
- 2) sudaryti pakankamus pensijų kaupimo techninius atidėjimus, jeigu pagal pensijų fondo taisykles prisiima įsipareigojimus garantuoti dalyviams tam tikrą pajamingumą.

Valdymo įmonė privalo:

- 1) nuolatos vykdyti priežiūros institucijos nustatytus kapitalo pakankamumo reikalavimus;
- 2) sudaryti pakankamą garantijų rezervą, jeigu pagal pensijų fondo taisykles prisiima įsipareigojimus dalyviams garantuoti tam tikrą pajamingumą.

Teisę užsiimti pensijų kaupimo veikla turi valdymo įmonė, veikianti pagal Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymą, turinti buveinę Lietuvos Respublikoje. Valdymo įmonė gali pradėti pensijų kaupimo veiklą tik gavusi licenciją pagal Papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymą ir priežiūros institucijai jos nustatyta tvarka patvirtinus atitinkamas pensijų fondo taisykles. Pensijų fondo taisyklių pavadinime turi būti nurodyta, kad tai valstybinio socialinio draudimo įmokos dalies kaupimo pensijų fondas.

Draudimo įmonei teisę vykdyti pensijų kaupimo veiklą suteikia draudimo veiklos licencija, išduota gyvybės draudimo šakos pensijų kaupimo veiklos draudimo grupės veiklai. Tik patvirtinusi pensijų fondo taisykles priežiūros institucijoje šios nustatyta tvarka, draudimo įmonė gali pradėti pensijų kaupimo veiklą. Pensijų fondo taisyklių pavadinime turi būti nurodyta, kad tai valstybinio socialinio draudimo įmokos dalies kaupimo pensijų fondas.

Už įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių pensijų kaupimą, pažeidimus, pensijų kaupimo bendrovės atsako įstatymu nustatyta tvarka [3].

2.2. Lietuvos pensijų sistema ir jos palyginimas su Baltijos šalimis.

Po nepriklausomybės atgavimo ir laisvos rinkos įteisinimo visos trys Baltijos šalys (Lietuva, Latvija ir Estija) susidūrė su valstybinių pensijų fondų nepakankamumo problema. Todėl visose trijose valstybėse per paskutinį dešimtmetį (bet nevienodu laiku) buvo įvykdytos pensijų sistemos reformos, kurių esmė buvo privačių pensijų fondų, kurie investuotų asmenų santaupas, tam kad vėliau galėtų jiems išmokėti pensijas, sukūrimas. Iš esmės tai ir yra

pagrindinis privačių pensijų fondų skirtumas nuo valstybinio socialinio draudimo fondo, kurio veiklos principas yra tik lėšų perskirstymas [19].

Naujos privačių pensijų fondų sistemos Baltijos šalyse buvo sukurtos ne kaip pakaitalas senajai valstybinio socialinio draudimo sistemai, o kaip jos papildymas.

Lyginant su kitų Baltijos šalių pensijų sistemomis, Lietuvoje įgyvendinama pensijų sistemos reforma pensijų kaupime suteikė galimybę savanoriškai dalyvauti visiems, nepriklausomai nuo jų amžiaus, privalomai valstybiniu socialiniu pensijų draudimu draudžiamiesiems asmenims. Latvijoje ir Estijoje pensijas pensijų fonduose privalomai turi kaupti tam tikrų amžiaus grupių asmenys, o vyresnio amžiaus asmenims nebuvo leista dalyvauti pensijų kaupime.

1 lentelė

Baltijos šalių pensijų sistemų palyginimas

	Lietuva	Latvija	Estija
Pradžia	2004.01.01	2001.07.01	2002.04.01
Dalyviai	Visi asmenys, draudžiami valstybinei socialinio draudimo pensijai, kurie savanoriškai nusprendžia tapti PSS* dalyviu	Asmenys, pagal amžiaus grupes: < 30 metų privalomai; > 49 nedalyvauja	Asmenys pagal amžiaus grupes: < 18 metų privalomai; 45 - 59 iki 2002-10-31; 40 - 44 iki 2003-10-31; > 59 nedalyvauja
Pensijų įmoka	2004 m. - 2,5 proc. nuo darbo užmokesčio; 2005 m. - 3,5 proc.; 2006 m. - 4,5 proc.; nuo 2007 m. - 5,5 proc.	10 proc. nuo darbo užmokesčio	4 proc. nuo darbo užmokesčio + 2 proc. asmens įmoka
Investavimas	Investavimas per pensijų kaupimo bendrovės	Investavimas per fondus	Investavimas per fondus

* Papildoma savanoriška sistema.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė. Socialinio draudimo sistemos reformos vertinimas.

Pasirinktas pensijų kaupimo reformos modelis, kai yra neribojamas pensijų dalyvių amžius, yra rizikingas. Trumpesnį laiką kaupdami pensijas pensijų fonduose, dalyviai susiduria su didesne finansinių rinkų svyravimų rizika, o tai gali tiesiogiai lemti būsimos pensijos dydį.

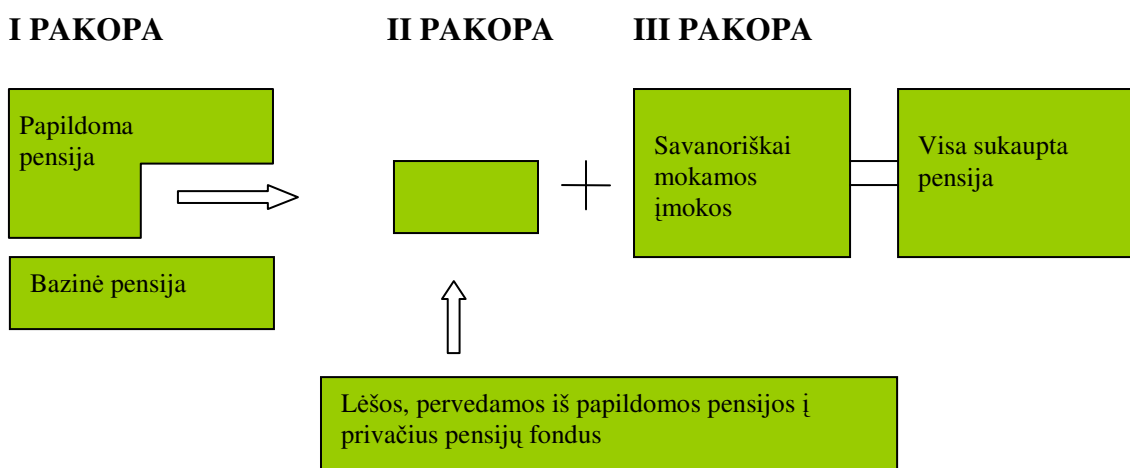
Pirmoji iš Baltijos šalių perėjusi prie tikrosios II pakopos pensijų fondų buvo Estija. Latvija į šią sistemą įsiliejo per kelis etapus. Pirmasis etapas prasidėjo 2001 m. liepos mėnesį ir tęsėsi iki 2002 m. pabaigos. Šiame etape pensijų fondų turtas buvo valdomas tik Vyriausybiniam lygmenyje, o tai reiškia, kad buvo siūlomas tik vienas pensijų planas. Lietuvos pensijų fondų investicinė veikla prasidėjo tik nuo 2004 m., o dirbančiųjų pirmasis pensijų planų pasirinkimo etapas buvo baigtas 2003 m. gruodžio mėn. 1d. Iš išdėstytų faktų galima daryti išvadą, kad Lietuva į antrosios pakopos pensijų fondų sistemą įsiliejo vėliausiai.

Pensijų sistemą Lietuvoje sudaro 3 pakopos:

I pakopa – valstybinis socialinis pensijų draudimas, t.y. „Sodros“ pensija.

II pakopa – kaupimas senatvės pensijai iš socialinio draudimo įmokos privačiuose II pakopos pensijų fonduose.

III pakopa – papildomas savanoriškas kaupimas pensijai privačiuose III pakopos pensijų fonduose [8].

1 pav. Pensijų sandara po reformos

Šaltinis: Pensijų reforma.

Pirma pakopa yra geriausiai žinoma ir seniausiai veikianti – tai „Sodros“ pensija. Dirbantys asmenys (3 % nuo atlyginimo) ir jų darbdaviai (31 %) moka mokesčius „Sodrai“, o „Sodra“, juos surinkusi, paskirsto dabartiniams pensininkams. Kai dabar dirbantys asmenys išeis į pensiją, jie taip pat gaus pensiją iš „Sodros“. Toks pensijų mokėjimas veikė gana sėkmingai, tačiau, pailgėjus gyvenimo trukmei, pensininkų skaičius, lyginant su dirbančių gyventojų skaičiumi, taip pat ženkliai padidėjo. Dėl minėtos priežasties mokesčiai dirbantiems gyventojams dideli, o pensijos mažos, todėl nė viena socialinė grupė – nei mokesčių mokėtojai, nei pensijų gavėjai – tokia sistema nėra patenkinta. Be to, „Sodros“ pensija mažai priklauso nuo to, kiek žmogus mokesčių sumokėjo, kol dirbo. Taigi tapo aišku, kad pensijų mokėjimo sistemą reikia reformuoti, todėl buvo sukurti privatūs pensijų fondai, dar vadinami II pakopos pensijų fondais [13].

Valstybinio socialinio draudimo įmokos dalies kaupimo pensijų fondų pavadinimas reiškia, kad šiuose fonduose kaupiama iš „Sodros“ pervesta mokesčio dalis. Ši dalis nuosekliai didėja nuo 2,5 % nuo atlyginimo 2004 m. iki 5,5 % 2007-aisiais, o vėliau bus 5,5 %. II pakopoje gali dalyvauti visi mokantieji įmokas visai socialinio draudimo pensijai ir dar nesukakę senatvės pensijos amžiaus. Dalyviui, pasirinkusiam pensijų kaupimo bendrovę

ir su ja pasirašiusiam kaupimo sutartį, jo darbdavys ir toliau kas mėnesį pervedinės įmokas „Sodrai“, o „Sodra“ jas perves į pensijų fondą. Žmogus turi apsispręsti, ar dalyvauti tik pirmoje pakopoje ir gauti visą „Sodros“ pensiją, ar rinktis I ir II pakopą ir gauti pensiją iš dviejų dalių: mažesnę „Sodros“ pensiją ir pensiją iš pensijų fondo [18].

III pakopa – tai papildomas ilgalaikis kaupimas pensijai. Savarankiškai taupyti, kaupti ir investuoti yra sudėtinga, ir ne visada pavyksta išvengti pinigų nuvertėjimo, todėl dažnai norintieji kaupti pensijai dalyvauja III pakopos pensijų fonduose, kaupiamajame gyvybės draudime, investuoja į investicinius fondus, t.y. patiki kaupimą ir investavimą profesionalams. III pakopoje gali dalyvauti visi to norintys asmenys, įskaitant ir tuos, kurie nemoka mokesčių „Sodrai“ ir nedalyvauja I ir II pakopose.

Naujasis pensijų kaupimo produktas gyventojams patrauklus tuo, kad jie patys gali apsispręsti, kokią dalį uždirbamų lėšų skirti pensijų kaupimui. Gyventojai gali keisti kaupimui skiriamų lėšų sumą, sustabdyti mokėjimus arba atvirkščiai - padidinti įmokas, taip pat pasirinkti bei keisti draudimines apsaugas [38].

Orlaitė L. savo straipsnyje „Pensijų kaupimo fondai“ išskyrė pensijų sistemos privalumus ir trūkumus.

Pagrindiniai pensijų sistemos privalumai:

- pensijų fondų dalyviams sudaryta galimybė padidinti savo senatvės pensijos dydį;
- mažinamas gyventojų senėjimo poveikis pensijų sistemai;
- dalyvaujant pensijų kaupime, išlieka visos kitos socialinės garantijos – nedarbingumo, motinystės ar lygos atvejais mokamos išmokos;
- sukaupti pensijų fonduose pinigai paveldimi, jei pensijų fondo dalyvis nesulaukia pensinio amžiaus. Pensijų fondo dalyvio nariams suteikiamas finansinio saugumo jausmas.

Pagrindiniai pensijų sistemos trūkumai:

- dirbantiems sudėtinga suvokti pensijų sistemos reformos prasmę, nes nėra aiškių prognozių, koks turėtų būti santykis tarp vidutinės pensijos ir vidutinio atlyginimo;
- įmokos į pensijų fondus pervedamos kas ketvirtį, pervedant lėšas kas mėnesį, jos būtų greičiau investuojamos ir uždirbtų daugiau pajamų;
- kadangi pensijų reformai reikalingos socialinio draudimo lėšos kompensuojamos tik iš dalies, tai neigiamai atsiliepia dabartiniam pensijų dydžiui [12].

Įvertinus šiuos pagrindinius privalumus ir trūkumus, kiekvienas asmuo gali spręsti apie įvykdytos pensijų sistemos reformos naudingumą.

2.3. Skirtumai tarp antros ir trečios pakopų pensijų fondų.

Dalyvavimo papildomo savanoriško pensijų kaupimo pensijų fonduose (III pakopos pensijų fonduose) sąlygos šiek tiek skiriasi nuo dalyvavimo Valstybinio socialinio draudimo įmokos dalies kaupimo (II pakopos) pensijų fonduose.

Pagrindiniai skirtumai tarp trečios ir antros pakopų pensijų fondų:

1. Įmokos į naujuosius papildomo savanoriško pensijų kaupimo fondus mokamos tiesiogiai iš paties dalyvio gaunamų pajamų, skirtingai nuo II pakopos įmokų, kurios mokamos iš dalyvio sumokėtų mokesčių „Sodrai“. Be to, įmokas dalyvio vardu gali mokėti ir kiti asmenys (darbdaviai ar dalyvio šeimos nariai). Nustojus dalyvio vardu mokėti įmokas į pensijų fondą, tačiau dalyviui nepareiškus noro išeiti, dalyvavimas pensijų fonde tęsis, dalyvio pervestos lėšos ir toliau bus investuojamos, o dalyvis galės bet kada vėliau pratęsti įmokų mokėjimą [26].

2. Mokesčiai. Dalyvis, kaupiantis pensiją papildomo savanoriško pensijų kaupimo fonde, turi galimybę ne tik susigrąžinti sumokėtą pajamų mokestį kiekvienų metų gale, bet 10 ir daugiau metų III pakopos pensijų fonduose kaupiantis dalyvis gali pasinaudoti Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme numatyta lengvata (sumokėti 15 % pajamų mokestį nuo į pensijų fondą įmokėtų įmokų sumos). Akcentuotina, jog analogiška lengvata galės pasinaudoti ir pensinio amžiaus sulaukę papildomo savanoriško pensijų kaupimo pensijų fondų dalyviai.

3. Atskaitymai iš pensijų turto. Skirtingai negu II pakopos pensijų fondų atveju, teisės aktai nenustato maksimalių leistinų iš III pakopos pensijų fondo išskaitomų mokesčių ribų. II pakopos pensijų fondų atžvilgiu, Pensijų kaupimo įstatyme įtvirtinta, jog įstatyme bei pensijų fondo taisyklėse nustatyti su II pakopos pensijų fondo valdymu susiję mokesčiai per metus negali sudaryti daugiau kaip 1 % nuo dalyvio sąskaitoje apskaičiuotų lėšų vidutinės metinės vertės ir daugiau kaip 10 % dalyvio vardu įmokėtų įmokų. Tas pats pasakytina ir apie su dalyvių perėjimu į kitus pensijų fondus susijusiomis išlaidomis [4, 41].

4. Teisė į pensijų išmokas. Lyginant II ir III pakopos pensijų fondus, reikia pastebėti, jog skiriasi teisės į pensijų išmokas reglamentavimas: teisė į pensijų išmokas, kaupiant Valstybinio socialinio draudimo įmokos dalies kaupimo (II pakopos) pensijų fonde, įgyjama tik sulaukus valstybinei socialinio draudimo senatvės pensijai gauti nustatyto senatvės pensijos amžiaus, tuo tarpu III pakopos pensijų fonduose kaupiantis dalyvis teisę į išmokas iš šių fondų įgyja sulaukęs pensijų fondų taisyklėse nustatyto amžiaus, kuris negali būti daugiau negu 5 metais mažesnis už pensinį amžių, nustatytą valstybinei socialinio draudimo senatvės pensijai gauti [4, 41].

5. Dalyvavimas keliuose pensijų fonduose vienu metu. Skirtingai nuo II pakopos pensijų fondų, nėra draudžiama tam pačiam asmeniui lygiagrečiai kaupti keliuose skirtinguose III pakopos pensijų fonduose.

6. Pensijų fondo pakeitimas ir išėjimas iš jo. Norintis išeiti iš pasirinkto papildomos savanoriško pensijų kaupimo pensijų fondo dalyvis turėtų atsižvelgti į konkretaus pensijų fondo taisyklėse įtvirtintas sąlygas, kadangi pensijų fondų valdymo įmonėms nėra draudžiama taikyti išėjimo iš jų valdomų pensijų fondų apribojimų. Tai reiškia, jog konkreči valdymo įmonė yra laisva nustatyti minimalų privalomą dalyvavimo jos valdomame pensijų fonde laikotarpį ar visai uždrausti asmeniui išstoti iš pensijų fondo iki jam sueis pensinis amžius.

Įstatymas savo ruožtu nenustato jokių apribojimų valdymo įmonės keitimui, kas reiškia, jog, jei pensijų fondo taisyklėse nėra nustatyta kitaip, dalyvis galės kada panorėjęs keisti pensijų fondo valdymo įmonę. Tuo tarpu Valstybinio socialinio draudimo įmokos dalies pensijų fonduose kaupiantys dalyviai pensijų kaupimo bendrovę galės pakeisti tik praėjus privalomam 3 metų laikotarpiui nuo pirmosios pensijų kaupimo sutarties įsigaliojimo.

7. Veiklos pradžia. III pakopos PF valdymo įmonės įmokas į PF gali pradėti rinkti nuo pensijų fondų taisyklių patvirtinimo Vertybinių popierių komisijoje dienos. II pakopos – Sodra lėšas perveda kartą per ketvirtį už asmenis, sudariusius pensijų kaupimo sutartis prieš metus [46].

Taigi, apibendrinant šią informaciją, galima teigti, kad II pakopos pensijų fondai nereikalauja papildomų išlaidų ir yra skirti papildomai pensijų daliai kaupti. Savanoriškieji pensijų fondai skirti tiems, kurie nori dalį šiandien gaunamų pajamų investuoti ateičiai ir pasinaudoti mokesčių lengvatos teikiamomis galimybėmis.

2.4. Pensijų fondų veikla.

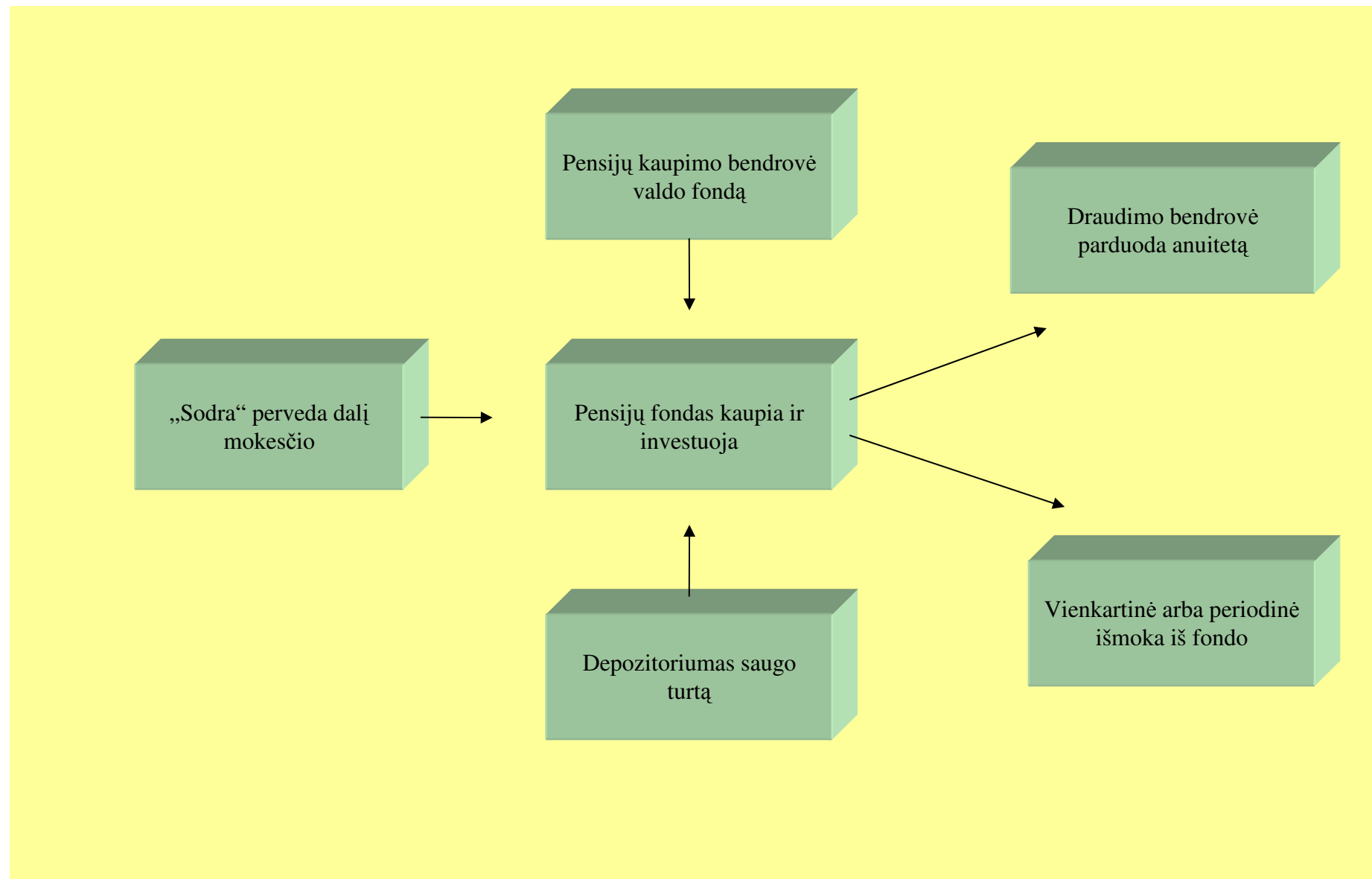
Pensijų fondų veiklos procesą galima suskirstyti į etapus, kuriuos darbo autorė pavaizdavo grafiškai (2 pav.).

Kai „Sodra“ perveda dalį mokesčio pasirinktam pensijų fondui, šias lėšas perima ir valdo pensijų kaupimo bendrovė. Vertybinių popierių komisija atlieka valdymo įmonių priežiūrą. Draudimo įmonės priežiūri Draudimo priežiūros komisija [38].

Kiekvieno pensijų fondo pensijų turtas turi būti atskirtas nuo kito pensijų kaupimo bendrovės turto ir kitų tos pačios pensijų kaupimo bendrovės valdomų pensijų fondų turto.

Pensijų fondų turtas yra saugomas depozitoriume – komerciniame banke, kuriam leista teikti tokias paslaugas. Tokiu turto atskyrimu siekiama maksimaliai padidinti šio turto saugumą.

Depozitoriumas yra viena iš kontrolės priemonių, užtikrinančių tinkamą pensijų fondų lėšų investavimą.

2 pav. Pensijų fondų veikla [sudaryta autorės]

Depozitoriumo pareigos:

Depozitoriumas privalo veikti pensijų fondo dalyvių naudai ir:

- vykdyti valdymo įmonės nurodymus, jei jie neprieštarauja teisės aktų ir pensijų fondo taisyklių reikalavimams;
- užtikrinti, kad įplaukos už perleistą pensijų turtą per nustatytą laiką atitektų pensijų fondui;
- užtikrinti, kad pensijų fondo įplaukos būtų naudojamos pagal teisės aktų ir pensijų fondo taisyklių reikalavimus.

Depozitoriumas apie visus pastebėtus teisės aktų ar pensijų fondo taisyklių pažeidimus privalo pranešti Vertybinių popierių komisijai ir valdymo įmonės stebėtojų tarybai ar valdybai.

Depozitoriumas atsako už žalą, padarytą pensijų fondo dalyviams ar valdymo įmonei, jei jis neatliko savo pareigų ar netinkamai jas atliko [28].

Yra rizika, kad pensijų kaupimo bendrovių ir depozitoriumu priklausymas tai pačiai įmonių grupei gali susilpninti pensijų fondų veiklos kontrolę.

Pensijų fondo investavimo strategija turi numatyti pensijų turto investavimo tvarką ir sritis, rizikos vertinimo metodus, rizikos valdymo principus, naudojamas rizikos valdymo procedūras ir būdus, strateginį pensijų turto paskirstymą pagal turimų su pensijų kaupimo sutartimis susijusių trukmę bei kilmę.

Pagal Lietuvos Respublikos papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymo nuostatas pensijų turtą gali sudaryti tik:

1) vertybiniai popieriai ar pinigų rinkos priemonės, kuriais prekiaujama rinkose, pagal Vertybinių popierių rinkos įstatymą laikomose reguliuojamomis ir veikiančiomis Lietuvos Respublikoje ar Europos Sąjungos valstybėje;

2) vertybiniai popieriai ar pinigų rinkos priemonės, kurie yra įtraukti į valstybėje ne Europos Sąjungos narėje esančios vertybinių popierių biržos oficialųjį prekybos sąrašą arba kuriais prekiaujama ten esančioje pripažintoje ir visuomenei prieinamoje reguliuojamoje rinkoje, veikiančioje pagal nustatytas taisykles, jei ši birža arba rinka yra nurodyta pensijų fondo taisyklėse;

3) išleidžiami nauji vertybiniai popieriai, jeigu emisijos sąlygose yra numatytas įsipareigojimas įtraukti šiuos vertybinius popierius į vertybinių popierių biržos oficialųjį prekybos sąrašą ar reguliuojamos rinkos prekybos sąrašą ir jeigu įtraukiama į sąrašą bus ne vėliau kaip per 1 metus nuo išleidimo.

4) ne ilgesniam kaip 12 mėnesių terminui padėti indėliai, kuriuos galima atsiimti pareikalavus, esantys kredito įstaigose, kurių registruota buveinė yra Lietuvos Respublikoje,

Europos Sąjungos valstybėje narėje arba kitoje valstybėje, kurioje riziką ribojanti priežiūra yra ne blogesnė kaip Europos Sąjungoje.

Pensijų turtas negali būti investuotas į nekilnojamąjį turtą, tauriuosius metalus arba į suteikiančius į juos teises vertybinius popierius.

Teisė į pensijų išmokas įgyjama pensijų fondo dalyviui sulaukus pensijų fondo taisyklėse nurodyto pensinio amžiaus. Jis negali būti daugiau kaip 5 metais mažesnis už pensinį amžių, nustatytą valstybinei socialinio draudimo senatvės pensijai gauti. Pensijų fondo dalyvio pasirinkimu pensijų išmokos gali būti mokamos trimis būdais:

- 1) vienkartinė išmoka;
- 2) reguliariai dalimis konvertuojant pensijų sąskaitoje įrašytus apskaitos vienetus į pinigus ir juos išmokant, jeigu toks pensijų išmokos mokėjimo būdas yra numatytas pensijų fondo taisyklėse;
- 3) nuperkant anuitetą draudimo įmonėje, vykdančioje gyvybės draudimą [3].

Tuo atveju, kai pensijų fondo dalyvis neturi teisės gauti pensijos iš valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto arba pensijos iš valstybės biudžeto, vienkartinė išmoka iš pensijų sąskaitos gali būti mokama tik po to, kai gyvybės draudimą vykdančioje įmonėje pensijų fondo dalyvio vardu yra nuperkamas anuitetas. Anuiteto dydis turi būti ne mažesnis už valstybinio socialinio draudimo bazinę pensiją.

Anuitetas perkamas pensijų fondo dalyvio pasirinktoje draudimo įmonėje, vykdančioje gyvybės draudimą, už jo pensijų sąskaitoje apskaičiuotas sumas.

Pensijų anuitetas įgyjamas pensijų fondo dalyviui pasirašius draudimo sutartį su pensijų anuitetų mokėtoju. Pensijų anuitetų mokėtoju gali būti tik gyvybės draudimą vykdanči draudimo įmonė.

Įstatymai nenumato jokių lengvatų ar apribojimų įsigyti anuitetą vienoje ar kitoje draudimo įmonėje (pvz. toje, kurioje lėšos buvo kaupiamos), todėl dalyviai gali laisvai savo nuožiūra pasirinkti įmonę, kurioje įsigis anuitetą [26].

2.5. Pensijų fondų klasifikavimas ir jų veiklos ypatumai

Ilgalaikio kaupimo priemonės, kurioms priklauso ir pensijų fondai, yra skirstomos pagal investavimo riziką. Paprasčiausias būdas jų rizikos laipsniui nustatyti yra išmatuoti investicijų į akcijas dalį fonde. Finansų analitikų asociacija siūlo keturias II pakopos pensijų fondų kategorijas pagal investavimo rizikos laipsnį (arba pagal investicijų į akcijų rinkas dalį) [22].

1 lentelė

Finansų analitikų asociacijos siūlomos pensijų fondų kategorijos

Pensijų fondų kategorijos	Maksimali akcijų dalis fonde
Konservatyvūs (Vyriausybės VP)	0%
Mažos akcijų dalies	1-30%
Vidutinės akcijų dalies	31-70%
Akcijų fondai	71-100%

Konservatyvaus investavimo pensijų fondus privalo siūlyti kiekviena pensijų kaupimo bendrovė, vadovaudamasi Pensijų kaupimo įstatymo nuostatomis, ir kurio pensijų turtas yra investuojamas tik į Lietuvos Respublikos, ES ar Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos valstybių vyriausybių, centrinių bankų ir Europos centrinio banko išleistus ar į jų garantuotus skolos vertybinius popierius.

Konservatyvūs fondai – skirti labai atsargiems, rizikos netoleruojantiems investuotojams ir yra rekomenduojami vyresnio amžiaus žmonėms, siekiantiems išvengti netikėtų didelių nuostolių lėšų atsiėmimo iš pensijų fondų momentu.

Mažos akcijų dalies pensijų fondai – tai mažai rizikingi fondai, kuriuose investicijos į akcijas siekia iki 20 – 30 proc. turto ir labiausiai tinka investuotojams, kurie nori didesnio pajamingumo, tačiau jautrumas rizikai pakankamai didelis.

Vidutinės akcijų dalies pensijų fondai (30 – 70 proc.) - tai vidutinio rizikingumo fondai, labiausiai tinkantys investuotojams, kurie domisi ir išmano kapitalo rinką bei suvokia rizikos laipsnį. Šiuos fondus geriausiai rinktis atsargiems jaunesnio amžiaus žmonėms, bei linkusiems daugiau rizikuoti vyresnio amžiaus žmonėms, kadangi fondų investavimo rezultatus sušvelnina investicijos į obligacijas.

Akcijų fondai – labai rizikingi fondai, kuriuose investicijos į akcijas siekia iki 100 proc., todėl jį renkasi investuotojai, kurie nori didžiausio pajamingumo ir yra mažai jautrūs rizikai dėl stiprios finansinės padėties, ilgo investavimo horizonto ar kitų asmeninių priežasčių [26].

Šie fondai yra rekomenduotini jaunesnio amžiaus žmonėms, nes akcijų kainos stipriai svyruoja dėl įvairių priežasčių (ekonominės situacijos pokyčiai, politinės krizės, sezoniškumas, rinkos korekcijos ir pan.) ir gali virsti nuostoliais trumpu laikotarpiu, tačiau ilgu laikotarpiu investicijos paprastai būna pelningos

Pensijų fondai skiriasi pagal investavimo objektus ir kokiomis proporcijomis į juos investuojama. Pensijų fondo investavimo kryptis yra nurodoma pensijų fondo taisyklėse, kurias patvirtina priežiūros institucija.

Galima išskirti pensijų fondų veiklos ypatumus:

1. Lėšų saugumas.

Pagrindiniai pensijų fondų saugumą lemiantys veiksniai:

• Pensijų fondo turto atskyrimas nuo kitų pensijų fondų, valdymo įmonės (gyvybės draudimo bendrovės) ir depozitoriumo turto — asmeninė pensijų sąskaita priklauso pačiam draudėjui, tačiau jis patiki profesionaliam valdytojui teisę parinkti, į kokius konkrečius vertybinius popierius investuoti turtą. Fondo valdytojas negali naudoti draudėjo sąskaitos lėšų savo veiklos išlaidoms padengti. Fondo valdytojo bankroto atveju draudėjo sąskaita ir lėšos yra perduodamos kitam, tinkamai veikiančiam valdytojui;

- Reikalavimai valdymo įmonių ir gyvybės draudimo bendrovių kapitalui, saugumui ir veiklai;
- Įstatymų ir Pensijų fondo taisyklėse nustatyti apribojimai pensijų fondų turto investavimui, t. y. leidžiama investuoti tik į pakankamai saugių valstybių pakankamai saugius vertybinius popierius, reikalaujama aukšto kredito reitingo, tinkamos investicijų trukmės ir pan.;
- Valstybinės priežiūros bei savireguliacijos institucijų pareigos, atsakomybė ir teisė imtis priemonių netinkamos veiklos atveju.

2. Informacija apie asmeninę pensijos sąskaitą:

Dalyvaudamas pensijų kaupimo sistemoje, draudėjas prisiima dalį asmeninės atsakomybės už savo ateitį ir finansinę gerovę senatvėje. Darbo autorė rekomenduoja domėtis akcijų ir obligacijų rinkos naujienomis ir reguliariai sekti savo asmeninę sąskaitą.

Ne rečiau kaip kartą per metus pensijų fondo valdytojas turi kiekvienam pateikti išsamią ataskaitą apie kiekvieno sąskaitoje sukauptas lėšas, investavimo istoriją, strategiją ir pan. Fondų valdytojais kasdien skelbia pensijų fondo investicinio vieneto dydį, kurio pokyčio tendencijos rodo, ar sėkmingai investuojamas pensijų turtas. Mokėtojas turi teisę ir galimybę rinktis kitą fondą ar valdytoją atsižvelgdamas į investicijų rezultatus ir rinkos tendencijas [3,18].

3. Pensijų fondų veiklos priežiūra Lietuvoje.

Pensijų kaupimo bendrovių veiklos, siekiant tinkamai ir saugiai valdyti bei investuoti patikėtą turtą, priežiūrą sudaro kelios pakopos:

• Kiekvieno PF investicinis komitetas (ir/arba valdyba) parengia ir patvirtina investicijų strategiją, kurioje numatyta, kokiose šalyse ir į kokius vertybinius popierius gali investuoti

pensijų valdytojas. Investicijų strategija privalo būti peržiūrima įvertinant rinkos aplinkybes ne rečiau kaip kartą per 3 metus. Kiekviename PF taip pat veikia vidaus ir išorės auditas;

- Depozitoriumas, saugantis pensijų turtą PF valdytojo veiksmus kontroliuoja, ar atliekamos investicijos ir lėšų pervedimai atitinka PF tikslus ir investicijų strategiją;

- Įgaliotos valstybinės priežiūros institucijos — Vertybinių popierių komisija ir Valstybinė draudimo priežiūros tarnyba — licencijuoja pensijų kaupimo bendroves, tvirtina fondų taisykles ir jų pakeitimus, kontroliuoja fondų veiklą ir turi įstatymuose nustatytas galias bausti pažeidimų atvejais;

- Rinkos dalyvių savireguliacijos institucijos - Investicijų valdymo įmonių asociacija ir Gyvybės draudimo įmonių asociacija — nustatys profesinės veiklos standartus ir griežtai reikalaus iš savo narių jų laikytis [27].

4. Sukaupto pensijų turto (sąskaitos) paveldimumas.

Pensijų kaupimo metu (t. y. kol dalyvis sulauks pensinio amžiaus ir sudarys pensijų išmokos sutartį) dalyviui mirus, jo sąskaitoje sukaupta suma yra dalyvio turtas ir yra paveldima kaip ir bet koks kitas dalyvio turtas.

Visgi yra tam tikrų skirtumų lyginant su kitu finansiniu turtu, pavyzdžiui: kaupiamas pensijų turtas negali būti įkeistas, juo negalima garantuoti kitų įsipareigojimų ir pan. Taigi dalyvis negali šio turto atsisakyti, parduoti, dovanoti ar kitaip netekti išskyrus mirties atvejį.

Valdytojo patirtis investicijų valdymo srityje yra vienas svarbiausių kriterijų, įvertinant jo kvalifikaciją ir renkantis fondą.

Valdytojai, sėkmingai dirbantys ir turintys nusistovėjusią investicijų valdymo politiką ir praktiką, tikėtina, kad gali garantuoti didesnę lėšų saugumą negu ką tik pradėję veiklą. Kuo ilgesnė profesinė patirtis, tuo didesnė tikimybė, kad valdytojas sugeba pasiekti teigiamą rezultatą tiek ekonomikos ciklo pakilimo, tiek smukimo laikotarpiu.

Nors praeities rezultatai negarantuoja ateities rezultatų, tai gali padėti atskleisti valdytojo sugebėjimus pasiekti tam tikrų rezultatų atsižvelgiant į ekonominę aplinką.

Šiuo metu Lietuvoje veikiančios investicijų valdytojai valdo privačius bankų, draudimo bendrovių, kitų juridinių ir fizinių asmenų investicijų portfelius, kurių struktūra nėra visiškai atskleidžiama. Investavimas į Lietuvos ar tarptautines rinkas, akcijų ar skolos vertybinių popierių portfelių valdymas reikalauja skirtingos patirties ir lemia skirtingą, investicijų pajamingumą. Todėl itin sudėtinga ir praktiškai neįmanoma objektyviai įvertinti jų patirtį ir uždirbtą grąžą. Kita vertus, nors pensijų fondų valdymo įmonės susikūrė neseniai, dauguma jų darbuotojų ne vienerius metus dirba kapitalo rinkose ir yra sukaupę asmeninę patirtį [3, 18].

5. Etikos kodeksas ir profesinės veiklos standartai.

Investicijų, ypač pensijų fondų, valdymo veikla numato itin didelę atsakomybę fondų valdytojams, kuriems patikėtos daugelio žmonių senatvės pensijos. Tikimasi, kad pensijų kaupimo sistemos rinkos dalyviai patvirtins ir laikysis bendro tiek gyvybės draudimo, tiek turto valdymo įmonių veiklos pensijų kaupimo srityje etikos kodekso ir aukštų profesinės veiklos standartų [26].

6. Galimybė keisti pensijų fondą ir fondo valdytoją.

Pasikeitus asmeninėms draudėjo aplinkybėms ir norint pasirinkti mažesnės ar didesnės rizikos fondą, esant nepatenkinamiems pensijų kaupimo bendrovės veiklos rezultatams ar turint kitų priežasčių, galima pasirinkti kitą pensijų fondą toje pačioje ar kitoje pensijų kaupimo bendrovėje.

Skirtingos bendrovės taiko skirtingus keitimo mokesčius — vieną kartą per metus keičiant tik fondo rūšį ir išliekant toje pačioje kaupimo bendrovėje, mokestis neskaičiuojamas, jeigu keičiama dažniau - mokestis negali viršyti 0,2% sukaupto fondo turto asmeninėje sąskaitoje. Keičiant pensijų kaupimo bendrovę vieną kartą per metus, keitimo mokestis turi padengti tiksliai išlaidas, susijusias su pensijų sąskaitos uždarymu ir lėšų pervedimu, ir jos negali viršyti 0,2%; jeigu dažniau — keitimo mokestis negali viršyti 4% sukaupto fondo turto asmeninėje sąskaitoje. Esant konkurencijai kai kurios bendrovės taiko mažesnius mokesčius arba visai jų neskaičiuoja [18].

7. Investicijų vertės augimo ir rizikos rūšys.

Pensijų fondai, siekdami išsaugoti ir padidinti pensijų programos dalyvių jiems patikėtas pinigines lėšas, investuoja tik į įstatymų nustatytas sritis — pakankamai saugių valstybių pakankamai saugius vertybinius popierius. Investavimo apribojimai pensijų fondams yra griežtesni nei kitiems kolektyvinio investavimo instrumentams.

Akcijos yra didesnės rizikos vertybiniai popieriai. Todėl investuotojai pirkdami akcijas tikisi premijos už prisiimtą didesnę riziką, t. y. didesnio investicijos pelningumo. Kadangi pajamos iš akcijų nėra iš anksto žinomos, akcijų kainos labai jautriai reaguoja į bet kokią informaciją apie bendrovės veiklą ir rezultatus. Kartais investuotojams tenka laukti kelis ar net keliolika metų, kol bendrovė taps pelninga ir pasieks lauktų rezultatų. Bendrovė gali nemokėti dividendų, gautas pajamas panaudodama veiklos plėtrai. Neigiamą poveikį bendrovės rezultatams turi ekonominė aplinka— ekonominio nuosmukio laikotarpiais daug įmonių dirba nuostolingai, yra priverstos stabdyti savo plėtra. Kartais bendrovių projektai nepasiteisina, jos patiria nuostolių ir net bankrutuoja. Todėl investicijas į akcijas reikėtų paskirstyti tarp kelių ar keliasdešimties skirtingos veiklos bendrovių akcijų. Taip sumažėja rizika, kad investuotojas praras visus savo pinigus (pelnas iš vienu akcijų gali kompensuoti nuostolius, gautus iš kitų).

Kadangi rezultato, kuris nėra iš anksto žinomas, gali tekti laukti kelerius metus, investicijos į akcijas vadinamos ilgalaikėmis.

Investicijos į obligacijas duoda nuolatinės pajamas (atkarpų išmokėjimus), jos turi apibrėžtą terminą, kurį galima suderinti su investuotojo poreikiais. Todėl investicijos į obligacijas gali būti ir trumpalaikės. Tačiau obligacijos taip pat yra skirtingos.

Pagrindinis skirtumas - emitentas (tas, kas išleido obligacijas). Emitento rizika yra vadinama kredito rizika. Jos įvertinimą atspindi kredito reitingas (įvertinimas). Įvertinant emitento kredito riziką dažniausiai atsižvelgiama į tarptautiniu mastu pripažintų reitingų agentūrų (Moody's, Standard & Poor's, Fitch) skirtus reitingus. Dvi didelės emitentų grupės - valstybės valdymo institucijos ir bendrovės. Jų kredito rizika yra skirtinga. Valstybės kredito reitingas atspindi ne tik finansinį jos pajėgumą gražinti skolas, bet ir politinį stabilumą bei norą vykdyti prisiimtus įsipareigojimus. Bendrovių kredito reitingai atspindi jos galimybes gražinti skolas.

Investavimas į politiškai stabilių ir ekonomiškai išsivysčiusių valstybių obligacijas turi mažiausią kredito riziką todėl jų kainų svyravimai yra santykinai mažesni nei bendrovių obligacijų bei akcijų ir todėl pelningumas taip pat mažesnis [26].

3. PENSIJŲ FONDŲ ANALIZĖ

3.1. 2003 metų pensijų fondų analizė

Pensijų sistemos reforma, startavusi 2003 m. liepos 4 d. Seimui priėmus 11 įstatymų paketą, metų pabaigoje įgavo pagreitį. Penkios valdymo įmonės ir penkios gyvybės draudimo įmonės, gavusios Vertybinių popierių komisijos ir Draudimo priežiūros leidimą vykdyti pensijų kaupimo veiklą, pradėjo platinti pensijų kaupimo sutartis.

Asmenys, draudžiami visai Valstybinio socialinio draudimo pensijai, turėjo galimybę iki 2003 m. gruodžio 1 d. rinktis, ar sudaryti pensijų kaupimo sutartį su valdymo įmone, ar su gyvybės draudimo įmone. Pensijų įmokos pagal 2003 metais sudarytas pensijų kaupimo sutartis buvo kaupiamos nuo 2004 metų pradžios.

Vertybinių popierių komisija iki 2003 metų pabaigos patvirtino 14 valstybinio socialinio draudimo įmokos dalies kaupimo pensijų fondų taisykles. Iš šių pensijų fondų daugiausiai – keturius pensijų fondus valdė UAB „Finasta investicijų valdymas“, po du pensijų fondus valdė „Vilniaus banko“ ir „Medicinos banko“ dukterinės įmonės, bei po tris fondus – „Hansabanko“ ir banko „Nord/LB dukterinės investicijų valdymo įmonės.

Keturios bendrovės (UAB „VB investicijų valdymas“, UAB „Hansa investicijų valdymas“, UAB „Medicinos banko investicijų valdymas“ ir UAB „Nord/LB investicijų valdymas“) yra komercinių bankų dukterinės įmonės, o UAB „Finasta investicijų valdymas“ yra „Invalidos“ grupei priklausanti bendrovė [30].

Draudimo priežiūros komisijoje buvo patvirtintos 12 valstybinio socialinio draudimo įmokos dalies kaupimo pensijų fondų taisyklės. Trys gyvybės draudimo įmonės UAB „Commercial Union Lietuva gyvybės draudimas“, UAB „Ergo Lietuva gyvybės draudimas“ ir UAB „Lindra – gyvybės draudimas“ valdė po du pensijų fondus, o UAB „Lietuvos draudimo gyvybės draudimas“ ir UAB „Sampo gyvybės draudimas“ valdė po tris pensijų fondus (1 priedas) [21].

Taigi, 2003 m. Lietuvoje veikė 14 antrosios pakopos pensijų fondų, kuriuos valdė 5 valdymo įmonės, bei 12 pensijų kaupimo fondų administruojamų gyvybės draudimo bendrovių. Viso Lietuvoje veikė 26 įvairių antrosios pakopos pensijų fondų.

Pagal Finansų Analitikų asociacijos pasiūlyta pensijų fondų klasifikavimą, šiuos pensijų fondus galima suskirstyti į 4 grupes.

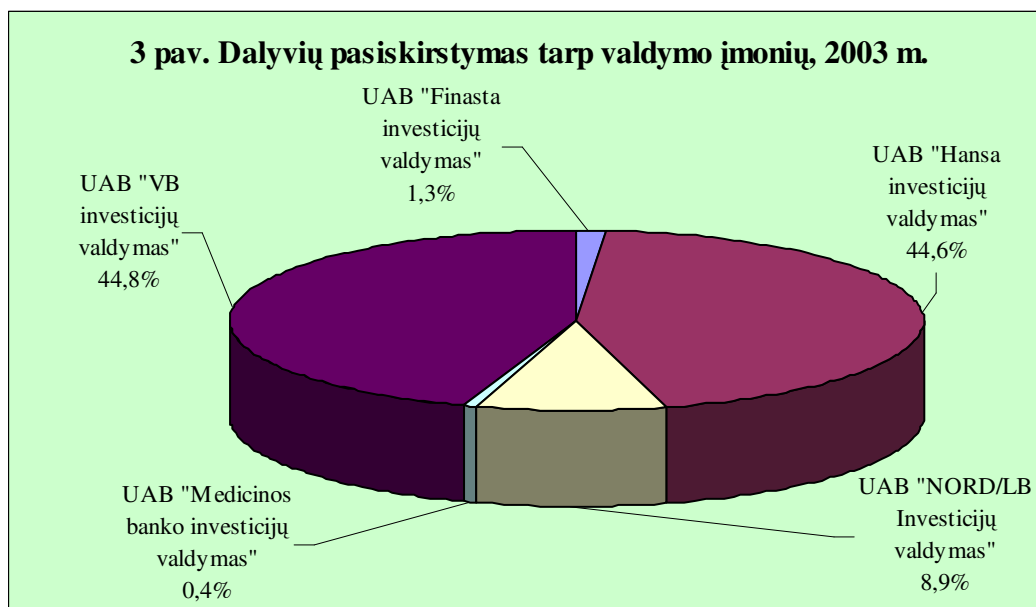
Valdymo įmonių ir gyvybės draudimo įmonių valdomi pensijų fondai pagal jų investavimo strategiją, 2003 m.

Pensijų kaupimo bendrovė	Valstybinio socialinio draudimo įmokos dalies kaupimo pensijų fondai
Konservatyvaus investavimo pensijų fondai	
UAB "VB investicijų valdymas"	VB Pensijų 1
UAB "Finasta investicijų valdymas"	Konservatyvaus investavimo pensijų fondas
UAB "Hansa investicijų valdymas"	Pensija 1
UAB "Nord/LB investicijų valdymas"	Nord/LB 1
UAB "Medicinos banko investicijų valdymas"	Pensija 1
UAB "Lietuvos draudimo gyvybės draudimas"	Konservatyvus pensijų fondas
UAB "Sampo gyvybės draudimas"	Konservatyvaus valdymo Sampo pensija
UAB "Ergo Lietuva gyvybės draudimas"	Ergo konservatyvusis fondas
UAB "Commercial Union Lietuva gyvybės draudimas"	Europensija
UAB "Lindra - gyvybės draudimas"	Lindra konservatyvus pensijų fondas
Mažos akcijų dalies pensijų fondas (iki 30 proc.)	
UAB "Finasta investicijų valdymas"	Augančio pajamingumo pensijų fondas
UAB "Lietuvos draudimo gyvybės draudimas"	Subalansuotas pensijų fondas
UAB "Hansa investicijų valdymas"	Pensija 2
UAB "Nord/LB investicijų valdymas"	Nord/LB 2
Vidutinės akcijų dalies pensijų fondai (30 - 70 proc.)	
UAB "Finasta investicijų valdymas"	Aktyvaus investavimo pensijų fondas
UAB "Ergo Lietuva gyvybės draudimas"	Ergo Balans
UAB "Lietuvos draudimo gyvybės draudimas"	Aktyvus pensijų fondas
UAB "Hansa investicijų valdymas"	Pensija 3
UAB "Lindra - gyvybės draudimas"	Lindra subalansuotas pensijų fondas
UAB "VB investicijų valdymas"	VB Pensija 2
UAB "Sampo gyvybės draudimas"	Sampo pensija 50
UAB "Commercial Union Lietuva gyvybės draudimas"	Europensija plius
UAB "Nord/LB investicijų valdymas"	Nord/LB 3
UAB "Medicinos banko investicijų valdymas"	Pensija 2
Akcijų pensijų fondai (iki 100 proc.)	
UAB "Finasta investicijų valdymas"	Racionalios rizikos pensijų fondas
UAB "Sampo gyvybės draudimas"	Sampo pensija 100

Apibendrinant pensijų fondus pagal investavimo strategijas, juos galima suskirstyti į **konservatyvius, mišrius ir akcijų.**

Per pirmąjį pensijų kaupimo sutarčių pasirašymo etapą, tai yra nuo rugsėjo pradžios iki gruodžio 1 d. iš viso buvo pasirašyta virš 439 tūkst. pensijų kaupimo sutarčių. Kaupti pensijas valdymo įmonių valdomuose pensijų fonduose pasirinko daugiau kaip 298 tūkst. gyventojų, arba 68 proc. visų pensijų fondų dalyvių. Likusieji, daugiau kaip 141 tūkst. arba 32 proc. pensijų reformoje dalyvaujančių asmenų pasirinko draudimo įmonių valdomus pensijų fondus (2 priedas).

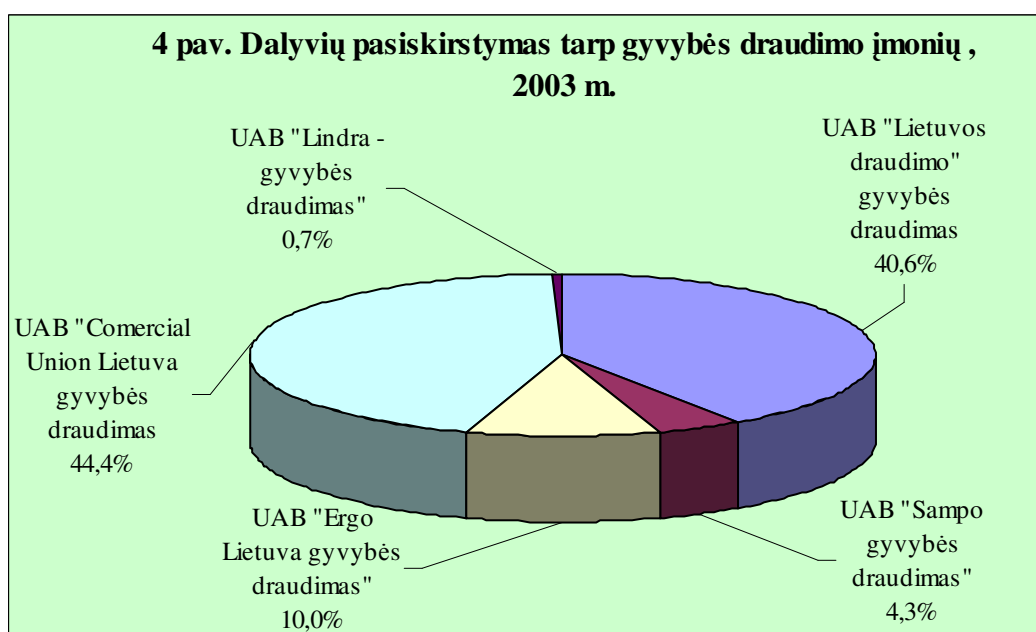
Dalyvių pasiskirstymą tarp valdymo įmonių, galima pavaizduoti grafiškai.

Kaip matyti iš trečio paveikslo, 89 proc. gyventojų pasirinko dvi valdymo įmones UAB „VB investicijų valdymas“ (133,5 tūkst.) ir UAB „Hansa investicijų valdymas“ (133 tūkst.). Šios valdymo bendrovės pirmuoja tarp visų pensijų kaupimo bendrovių, pagal pasirašytas pensijų kaupimo sutartis.

Likusią pensijų kaupimo rinkos dalį pasidalijo UAB „Nord/LB investicijų valdymas“ - 8,9 proc. arba 26,4 tūkst. asmenų, UAB „Finasta investicijų valdymas“ - 1,3 proc. arba 4 tūkst. asmenų ir UAB „Medicinos banko investicijų valdymas“ - 0,4 proc. arba virš 1 tūkst. asmenų.

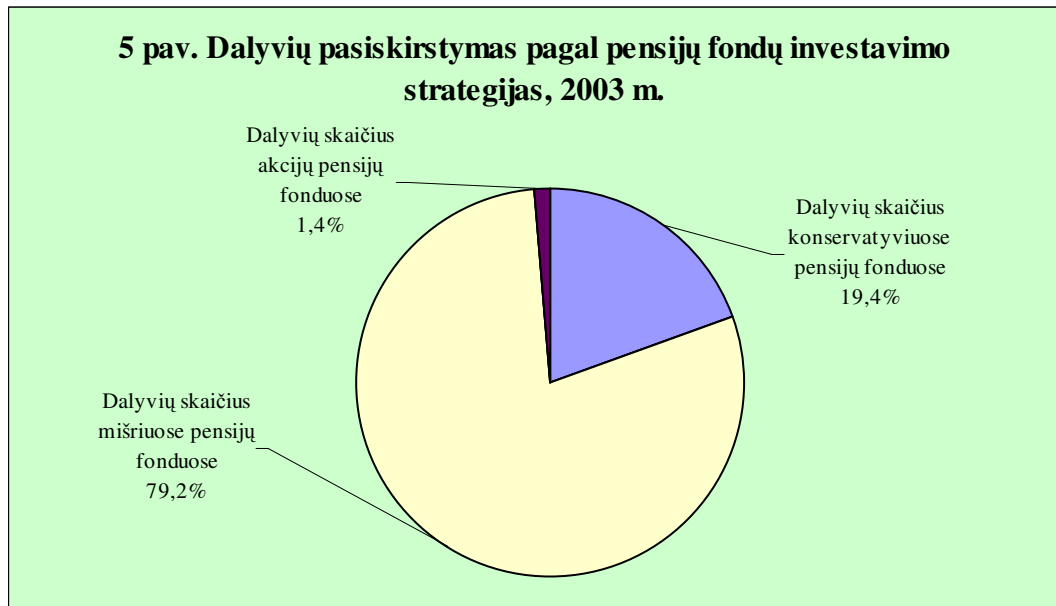
Dalyvių pasiskirstymas tarp gyvybės draudimo įmonių pavaizduotas grafiškai.

Kaip matyti iš ketvirto paveikslo, tarp gyvybės draudimo įmonių pirmavo UAB „Commercial Union Lietuva gyvybės draudimas“, pasirašė 44,4 proc. arba 62,5 tūkst. sutarčių.

Šiek tiek mažesnę rinkos dalį užėmė UAB „Lietuvos draudimo gyvybės draudimas“ - 40,6 proc. arba 57,3 tūkst. sutarčių. 10 proc. arba 14 tūkst. visų gyvybės draudimo įmonių sutarčių pasirašė UAB „Ergo Lietuva gyvybės draudimas“. Mažiausiai 4,3 proc. arba 6,1 tūkst. ir 0,7 proc. arba 0,940 tūkst. pensijų reformoje dalyvaujantys gyventojai pasirinko UAB „Sampo gyvybės draudimas“ ir UAB „Lindra – gyvybės draudimas“.

Valdymo įmonių ir Gyvybės draudimo įmonių valdomų pensijų fondų dalyvių pasiskirstymą pagal investavimo strategijas 2003 m. galima pavaizduoti grafiškai (3 priedas).

5 paveikslas rodo, kad asmenys nebuvo linkę rizikuoti. Pensijų fondus, kurių investavimo strategijoje numatytas mišrus investavimo būdas, pasirinko 79,2 proc. arba 348 tūkst. pasirašiusiųjų kaupimo sutartis, konservatyvaus investavimo fondus pasirinko 19,4 proc. arba 85,1 tūkst. asmenų, o fondus siūlančius investavimą tik į akcijas - 1,4 proc. arba tik 6 tūkst. asmenų.

Toki atsargų pensijų fondų dalyvių požiūrį į riziką sąlygojo tai, kad žmonės dar nepripratę apgalvoti saikingo rizikavimo teikiamą naudą, iš dalies to priežastis yra trumpa Lietuvos patirtis vertybinių popierių rinkoje.

Apibendrinant rezultatus, galima teigti, kad per pirmą pensijų reformos etapą dalyviai buvo labai konservatyvūs, stengėsi per daug nerizikuoti ir rinkosi tuos pensijų fondus, kuriuose investicijų vertė turėtų mažiau svyruoti.

3.2. 2004 metų pensijų fondų analizė

2004 m. sausio 1 d. prasidėjo antrasis pensijų kaupimo sutarčių pasirašymo etapas. Vertybinių popierių komisija ir Draudimo priežiūros komisija patvirtino dar keturių pensijų fondų taisykles, išduodama leidimus vykdyti pensijų kaupimo veiklą UAB „Parex investicijų valdymas“ ir UAB „Seesam Lietuva gyvybės draudimas [25,45].

2004 m. balandžio 22 d. Vertybinių popierių komisijos buvo patvirtintos dviejų valstybinio socialinio draudimo įmokos dalies kaupimo pensijų fondų „Parex pensija 1“ ir „Parex pensija 2“ taisyklės. Parex valstybinio socialinio draudimo įmokos dalies kaupimo konservatyvaus investavimo pensijų fondo „Parex pensija 1“ turtas investuojamas vien tik į Lietuvos Respublikos, ES ar Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos valstybių vyriausybių, centrinių bankų ir Europos centrinio banko išleistus ar į jų garantuotus skolos vertybinius popierius. Fondo „Parex pensija 2“ lėšos investuojamos į Baltijos šalių, ES ir kitų ekonomiškai išsivysčiusių pasaulio šalių skolos vertybinius popierius ir terminuotus indėlius kredito įstaigose. Ne mažiau kaip 25 proc. fondo lėšų bus investuojama į valstybės skolos vertybinius popierius ir iki 50 proc. gali būti investuojama į nuosavybės vertybinius popierius [32].

2004 m. balandžio 27 d. Draudimo priežiūros komisija patvirtino UAB „Seesam Lietuva gyvybės draudimas“ dviejų pensijų fondų taisykles. „Seesam obligacijų“ pensijų fondas – konservatyvaus investavimo ir „Seesam optimalus“ – vidutinio rizikingumo pensijų fondas, t.y. į nuosavybės vertybinius popierius investuojama nuo 20 iki 50 proc. pensijų fondo turto [45].

2003 – iųjų metų pabaigoje didžiausiai Baltijos šalyse finansų grupei „Hansabank“ priklausantis „Hansabankas“ įsigijo 100 proc. „Lietuvos draudimo gyvybės draudimo“ akcijų. 2004 m. šios įmonės pavadinimas buvo pakeistas į UAB „Hansa gyvybės draudimas“. Nuo 2004 m. sausio 1 d. ši įmonė naujų sutarčių nesudarinėjo [24].

Taigi, 2004 m. naujas pensijų kaupimo sutartis sudarinėjo 6 valdymo įmonės, kurios valdė 16 pensijų fondus ir 5 gyvybės draudimo įmonės, kurios valdė 11 pensijų fondus.

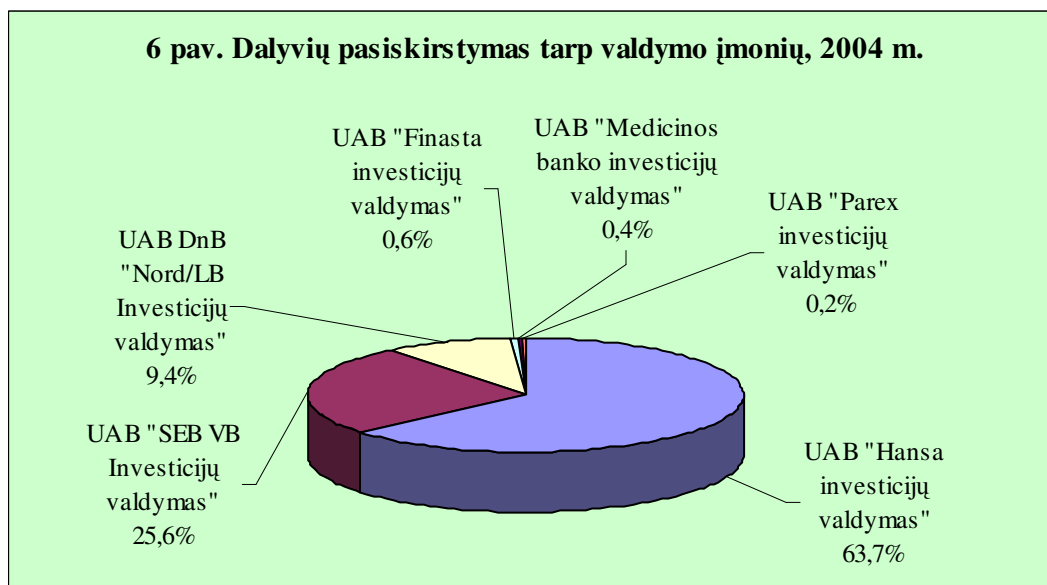
2004 metais sudaromų pensijų kaupimo sutarčių skaičius nebuvo toks didelis, kaip pirmais reformos metais. Per 2004 metus nuo sausio 1d. iki liepos 1 d. buvo sudaryta beveik 115 tūkst. pensijų kaupimo sutarčių (4 priedas).

2004 m. birželio mėn. 1 d. Seime priimtas Pensijų kaupimo įstatymo pakeitimas, kuriame numatyta galimybė pensijų fondo dalyviui vienašališkai nutraukti pirmą kartą sudarytą pensijų kaupimo sutartį per 30 kalendorinių dienų nuo sutarties sudarymo. Be to, asmenims, sudariusiems pensijų kaupimo sutartis iki šių pakeitimų įsigaliojimo, tarp jų ir sudariusiems

pensijų kaupimo sutartis 2003 metais, sudaryta galimybė per 30 dienų, nutraukti šias sutartis, jeigu pensijų kaupimo bendrovė sutinka [4].

Kaupti pensijas valdymo įmonių valdomuose pensijų fonduose apsisprendė daugiau kaip 84 tūkst. gyventojų, arba 74 proc. visų gyventojų dalyvavusių antrame pensijų sutarčių pasirašymo etape, likę 30,2 tūkst. arba 26 proc. asmenų pasirinko gyvybės draudimo įmonių valdomus pensijų fondus.

Dalyvių pasiskirstymą tarp valdymo įmonių, galima pavaizduoti grafiškai (5 priedas)

Kaip rodo 6 paveikslas, situacija valdymo įmonių valdomuose pensijų fonduose šiek tiek pasikeitė. Didžiausią rinkos dalį sudarė UAB „Hansa investicijų valdymas“ - 63,7 proc.

2004 m. buvo atliktas pasirengimas pensijų fondų sujungimui. Siekiant pagerinti veiklos efektyvumą bei pensijų fondų klientams teikiamų paslaugų kokybę, buvo nuspręsta „Hansabanko“ pensijų fondus sujungti ir jų valdymą sutelkti vienoje dukterinėje bendrovėje - UAB „Hansa investicijų valdymas“. Būtent 2004 m. sausio mėn. valdymo įmonė perėmė UAB „Hansa gyvybės draudimas“ portfelio valdymą. Sujungus bendroves, buvo valdomi 6 pensijų fondai. Nuo 2005 m. UAB „Hansa gyvybės draudimas“ pensijų fondai bus prijungti prie UAB „Hansa investicijų valdymas“ pensijų fondų ir įgis pavadinimus „Pensija 1“ „Pensija 2“ „Pensija 3“ [24,49].

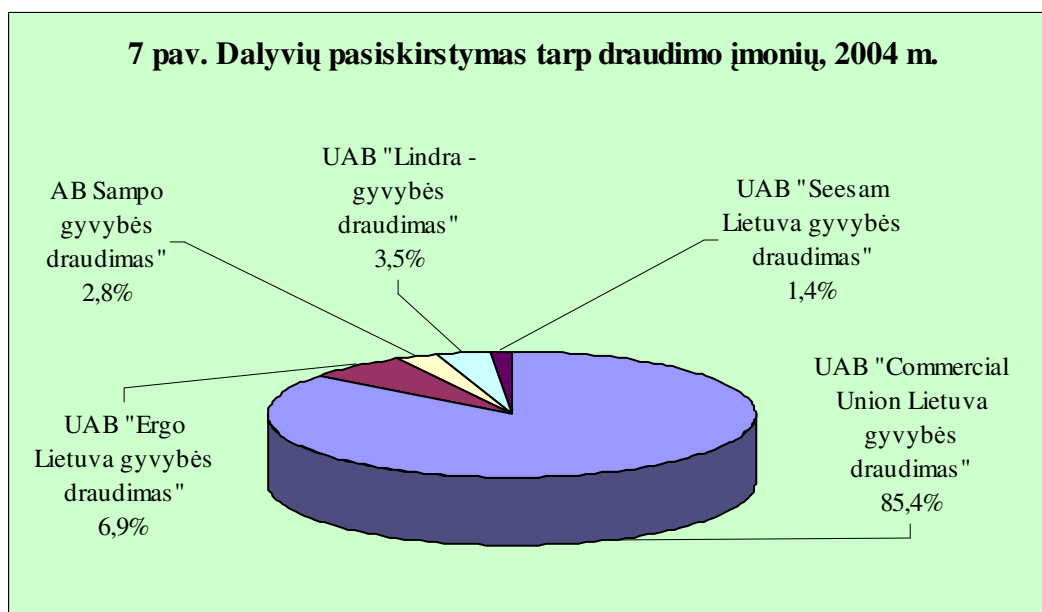
UAB „VB investicijų valdymas“ 2004 m. pasirašė 21,7 tūkst. sutarčių, o tai sudarė 25,6 proc. rinkos.

Mažiausiai sutarčių sudarė UAB „Parex investicijų valdymas“ tik - 0,05 proc. rinkos arba 0,175 tūkst. Priežastis yra ta, kad šiai įmonei Vertybinių popierių komisija išdavė licenciją

tik 2004 m. balandžio 22 d. Nuo sausio 1 d. iki balandžio 22 d. UAB „Parex investicijų valdymas“ sutarčių nesudarinėjo [32].

Likusią pensijų kaupimo rinkos dalį pasidalijo UAB „Nord/LB investicijų valdymas“ - 9,4 proc. arba beveik 8 tūkst. sutarčių, UAB „Finasta investicijų valdymas“ - 0,6 proc. arba 0,537 tūkst. sutarčių ir UAB „Medicinos banko investicijų valdymas“ - 0,4 proc. arba 0,338 tūkst. sutarčių.

Dalyvių pasiskirstymą tarp gyvybės draudimo įmonių irgi pavaizduotas grafiškai (5 priedas).

Taigi, 2004 m. lyderiu buvo UAB „Commercial Union Lietuva gyvybės draudimas“, sudarė 85 proc. visų pasirašytų sutarčių. Virš 25,8 tūkst. dalyvių pasirinko „Europensija“ ir „Europensija plus“ fondus.

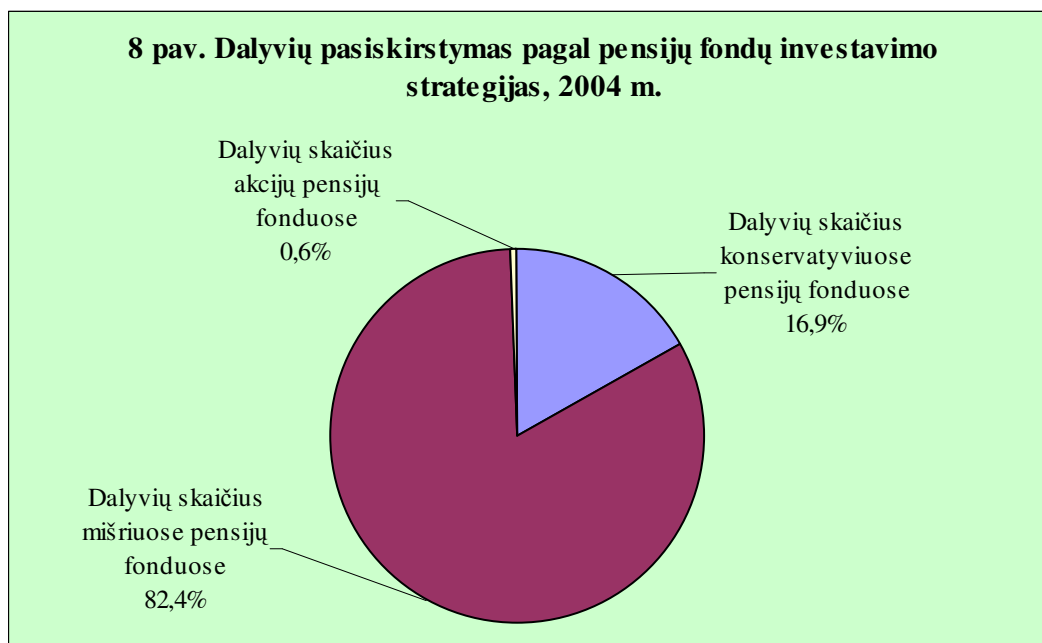
Antruoju pagal pasirašytų sutarčių skaičių buvo UAB „Ergo Lietuva gyvybės draudimas“, sudarė 6,9 proc. rinkos (t.y. beveik 2,1 tūkst. sutarčių).

UAB „Lindra – gyvybės draudimas“ sudarė 3,5 proc. arba virš 1 tūkst. sutarčių.

UAB „Sampo gyvybės draudimas“ sudarė tik 2,8 proc. arba 0,840 tūkst. sutarčių.

Kadangi leidimas, UAB "Seesam Lietuva gyvybės draudimas", vykdyti pensijų kaupimo veiklą buvo išduotas tik 2004 m. balandžio 27 d., ši įmonė sudarė mažiausią rinkos dalį t.y. tik – 1,4 proc. Nuo sausio 1 d. iki balandžio 27 d. ši bendrovė sutarčių nesudarinėjo. Iš viso pasirašė 0,412 tūkst. sutarčių.

Valdymo įmonių ir Gyvybės draudimo įmonių valdomų pensijų fondų dalyvių pasiskirstymas pagal investavimo strategijas 2004 m. pavaizduotas grafiškai (6 priedas).

8 paveikslas rodo, kad pensijų fondus, kurių investavimo strategijoje numatytas mišrus investavimo būdas, pasirinko 82,4 proc. pasirašiusių kaupimo sutartis, konservatyvaus investavimo fondus pasirinko 16,9 proc., o fondus siūlančius investavimą tik į akcijas – 0,6 proc. Panašus pensijų kaupimo sutarčių pasiskirstymas buvo ir po pirmojo pensijų kaupimo sutarčių pasirašymo etapo. Iš to galima teigti, kad 2004 m. žmonių požiūris į pensijų fondų investavimo strategiją nepasikeitė, pensijų fondų dalyviai neišnaudojo galimybės pasirinkti rizikingesnius pensijų fondus ir sukaupti ateityje potencialiai didesnę pinigų sumą.

Laikoma, kad kuo daugiau pensijų fondas investuoja į akcija, tuo labiau neapibrėžtos pajamos iš investicijų, t.y. pensijų fondo rizika didėja. Tačiau daugiau rizikuodamas, pensijų fondo dalyvis galėtų tikėtis didesnio pensijų fondo pajamingumo.

Taigi, 2004 m. kaip ir 2003 m. Lietuvos žmonės buvo per daug konservatyvūs.

2004 m. gruodžio pabaigoje Vertybinių popierių komisija buvo patvirtinusi šešių III pakopos pensijų fondų taisykles [34]:

1. UAB „VB investicijų valdymas“ patvirtino dviejų pensijų fondų taisykles:

„Pensija 1 plus“. Valdymo įmonė į Valstybių vyriausybių ir įmonių skolos vertybinius popierius, pinigų rinkos priemones, banko indėlius investuoja nuo 70 iki 100 proc. fondo turto. Siekdama apriboti vienos turto rūšies riziką, valdymo įmonė turi teisę į akcijų rinkas investuoti nuo 0 iki 30 proc. fondo turto.

„Pensija 2 plus“. Siekdama padidinti fondo pensijų turto pelningumą, bendrovė į akcijų rinkas investuoja nuo 60 iki 100 proc. fondo pensijų turto. Siekdama užtikrinti stabilų fondo pensijų turto pelningumą, bendrovė į skolos vertybinių popierių rinkas, pinigų rinkos priemones, banko indėlius investuoja nuo 0 iki 40 proc. fondo pensijų turto [41].

2. UAB „Nord/LB investicijų valdymas“ patvirtino „Nord/LB papildoma pensija“ taisyklės. Pensijų fondo investavimo strategija remiasi prielaida, pagrįsta daugelio dalyvių ilgalaikiu investavimo horizontu, todėl iki 50 procentų pensijų fondo grynujų aktyvų lėšų gali būti investuojama akcijų rinkose, prisiimant su tuo susijusią riziką ir siekiant aukštesnio pelningumo ilgu laikotarpiu [41].

3. UAB „Parex investicijų valdymas“ – „Parex papildomas savanoriškas pensijų kaupimo fondas“ taisyklės. Šis fondas priskiriamas prie vidutinės akcijų dalies pensijų fondų, kadangi iki 50 proc. Numatoma investuoti į akcijas, kurių emitentas yra Lietuvos Respublikos ir užsienio bendrovės [41].

4. UAB „Finasta investicijų valdymas“ – „Finasta akcijų pensija plus“ ir „Finasta obligacijų pensija plus“ taisyklės [50].

„Finasta akcijų pensija plus“ - fondas investuoja į nuosavybės vertybinius popierius (akcijas) ir (arba) KIS investicinius vienetus, kurių pagrindinė investavimo kryptis – nuosavybės vertybiniai popieriai. Fondas ieško ir investuoja į potencialias, neįvertintas kompanijas, turinčias puikias augimo perspektyvas.

„Finasta obligacijų pensija plus“ - investavimo strategijoje numatyta iki 100 procentų pensijų turto investuoti į skolos vertybinius popierius ir (arba) į KIS investicinius vienetus (akcijas), kurių pagrindinė investavimo kryptis – skolos vertybiniai popieriai [41].

Veiklą 2004 m. pradėjo tik 5 fondai. Parex papildomas savanoriškas pensijų kaupimo fondas pirmąsias sutartis pasirašinėjo nuo 2005 m.

III pakopos pensijų fondų dalyvių metų pabaigoje buvo virš 3,5 tūkst. (7 priedas) ir tai sudarė 0,3 proc. apdraustųjų socialiniu draudimu Lietuvos gyventojų (16 priedas).

3.3. 2005 metų pensijų fondų analizė

Nuo 2005 m. sausio 1 d. iki liepos 1 d. tęsėsi trečias pensijų kaupimo sutarčių pasirašymo etapas.

Kaupimo veiklą vykdančių bendrovių skaičius nepakito. Kaip ir praėjusiais metais veikė 6 valdymo įmonės ir 5 gyvybės draudimo įmonės.

2005 m. lapkričio 25 d. Vertybinių popierių komisija patvirtino UAB „Hansa investicijų valdymas“ naujai valdomo valstybinio socialinio draudimo įmokos dalies kaupimo pensijų fondo „Pensija 4“ taisyklės [35].

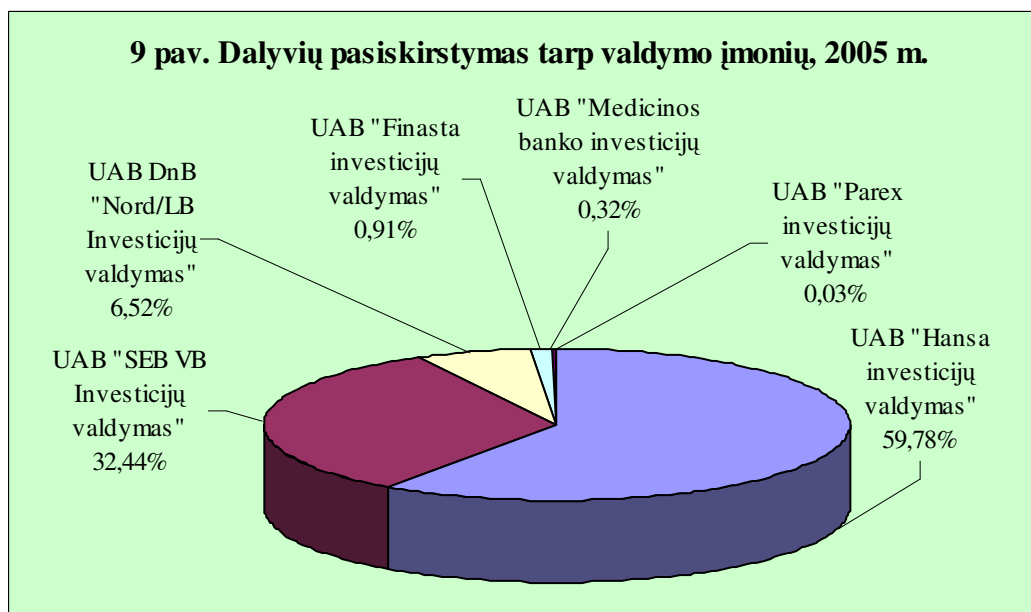
Pensijų fondo investavimo strategijoje numatyta iki 70 procentų fondo lėšų investuoti į akcijas. Likusi dalis – į skolos vertybinius popierius. Pagal Finansų analitikų asociacijos paskelbtą pensijų fondų klasifikaciją priskirtinas prie vidutinės akcijų dalies pensijų fondų.

Vadovaujantis reorganizavimo sąlygomis, kurias patvirtino UAB „Lindra – gyvybės draudimas“ visuotinis akcininkų susirinkimas 2005 m. vasario 28 d. sprendimu ir UAB „PZU Lietuva gyvybės draudimas“ vienintelis akcininkas 2005 m. vasario 28 d. sprendimu, UAB „Lindra – gyvybės draudimas“ perdavė, o UAB „PZU Lietuva gyvybės draudimas“ perėmė pensijų fondų „Lindra konservatyvus“ ir „Lindra subalansuotas“ turtą ir jų valdymą. Leidimą reorganizuotis prijungimo būdu (UAB „Lindra – gyvybės draudimas“ prie UAB „PZU Lietuva gyvybės draudimas“) Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisija išdavė 2004 m. gruodžio 21 d. [33,39].

Iš viso analizuojamais metais veikė 17 II pakopos pensijų fondų, kuriuos valdė valdymo įmonės ir 11 pensijų fondų valdomų gyvybės draudimo įmonių.

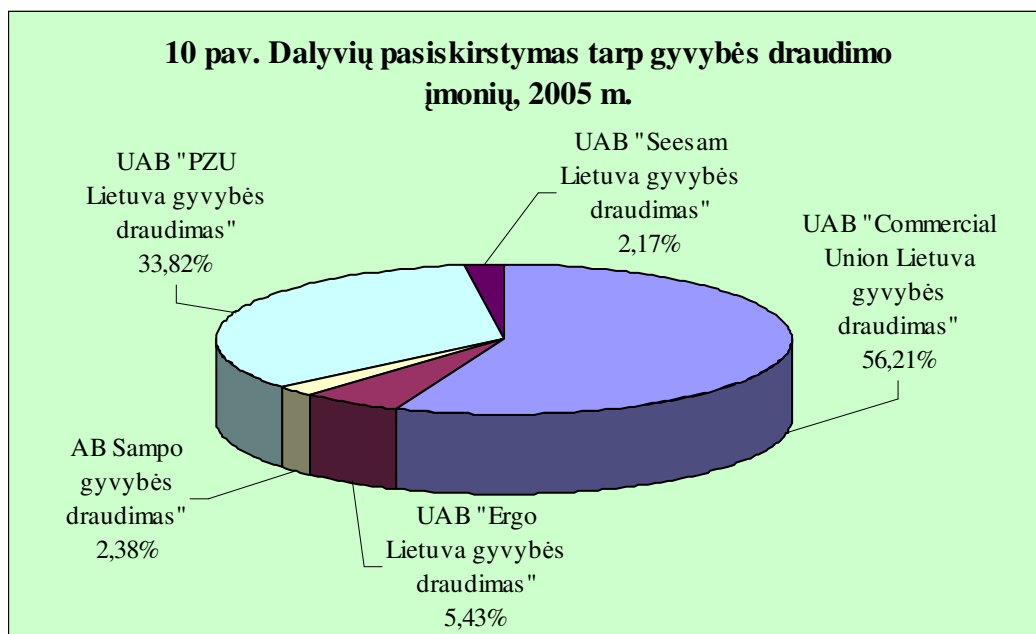
Trečiame etape dalyvavo 127,7 tūkst. gyventojų. 93,9 tūkst. gyventojų arba 74 proc. pasirinko valdymo įmonių valdomus pensijų fondus, kiti 33,7 tūkst. gyventojų arba 26 proc. – gyvybės draudimo įmones (8 priedas).

Dalyvių pasiskirstymą tarp valdymo įmonių darbo autorė pavaizdavo grafiškai (9 priedas).

Kaip ir praėjusiais metais, didžiausią rinkos dalį, beveik 60 proc. (56,1 tūkst.) visų pasirašytų sutarčių, sudarė UAB „Hansa investicijų valdymas“. Šiek tiek toliau nuo lyderio pagal pasirašytų sutarčių skaičių, buvo UAB „VB investicijų valdymas“ – 32,4 proc. (30,4 tūkst.). Trečiuoju pagal pensijų kaupimo sutartis buvo UAB „Nord/LB investicijų valdymas“ - 6,5 proc. sutarčių arba 6,1 tūkst. Likusius procentus pasidalijo UAB „Finasta investicijų valdymas“ - 0,91 proc. sutarčių (0,854 tūkst.), UAB „Medicinos banko investicijų valdymas“ - 0,3 proc. sutarčių (0,299 tūkst.) ir UAB „Parex investicijų valdymas - 0,03 proc. sutarčių (0,026 tūkst.).

Dalyvių pasiskirstymą tarp draudimo įmonių darbo autorė pavaizdavo grafiškai.

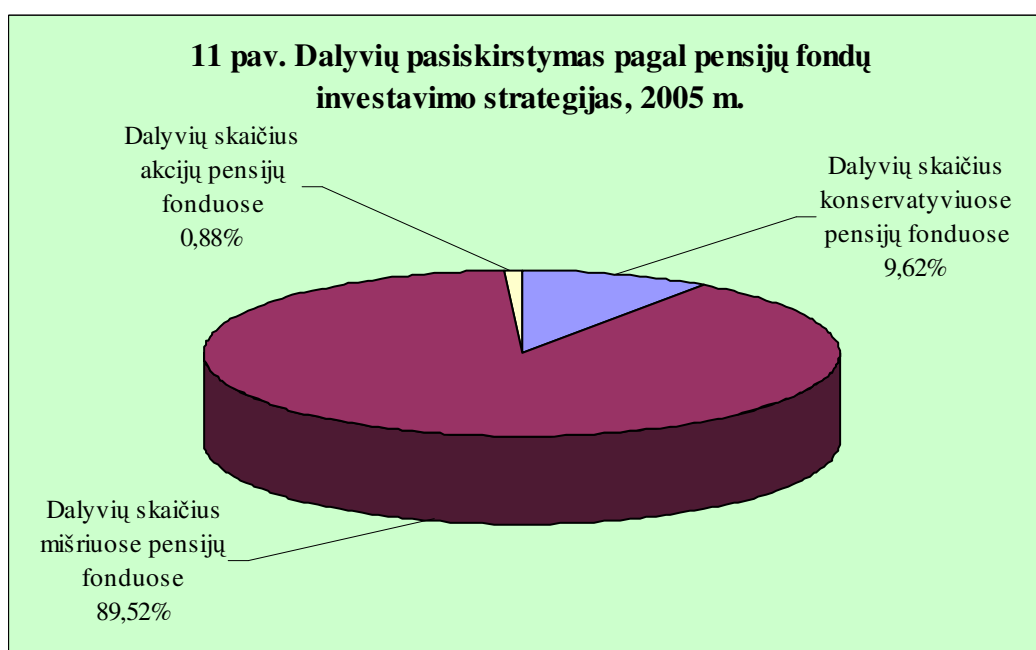

Kaip rodo 10 paveikslas, 2005 metais lyderiu tarp draudimo bendrovių buvo UAB „Commercial Union Lietuva gyvybės draudimas“. Iš viso per 2005 metus pasirašė 18,9 tūkst. sutarčių, o tai sudarė 56,2 proc. rinkos.

2005 m. UAB „PZU Lietuva gyvybės draudimas“ lyginant su 2004 m. sudarė žymiai didesnę rinkos dalį, net 33,82 proc. (11,4 tūkst. sutarčių).

Toliau nuo pirmaujančių bendrovių liko UAB „Ergo Lietuva gyvybės draudimas“ - 5,43 proc. arba 1,8 tūkst. sutarčių, UAB „Sampo gyvybės draudimas“ - 2,38 proc. arba 0,803 tūkst. sutarčių ir UAB "Seesam Lietuva gyvybės draudimas“ -2,17 proc. arba 0,733 tūkst. sutarčių.

Valdymo įmonių ir Gyvybės draudimo įmonių valdomų pensijų fondų dalyvių pasiskirstymas pagal investavimo strategijas 2005 m. pavaizduotas grafiškai (10 priedas).

2005 metus lyginant su praėjusiais metais, galima pastebėti tokia tendencija, kad vis didesnę rinkos dalį sudaro mišrūs pensijų fondai, tuomet konservatyvių fondų populiarumas mažėja.

2005 metus lyginant su 2004 metais dalyvių skaičius akcijų pensijų fonduose padidėjo beveik 56 proc. (nuo 701 iki 1092). Tuomet konservatyviuose pensijų fonduose dalyvių sumažėjo net 37 proc. (nuo 19487 iki 12290).

Atsižvelgiant į tai, kad 2005 m. atsirado dar vienas mišrus pensijų fondas, lyginant su 2004 m., jų užimama rinkos dalis taip pat padidėjo.

Tai rodo, kad laikui bėgant, žmonės pradeda suprasti pensijų fondų investavimo naudingumą. Investuodami ne tik į skolos vertybinius popierius bet ir į akcijas, gyventojai tikisi sukaupti daugiau lėšų senatvei.

Apibendrinant 2005 metų rezultatus, galima teigti, kad žmonės prisiima vis daugiau rizikos.

2005 m. Lietuvoje veikė 6 valdymo įmonių valdomi III pakopos pensijų fondai. Dalyvių skaičius per ataskaitinius metus padidėjo daugiau kaip 2 kartus. Per ataskaitinius metus prisijungė 8,6 tūkst. dalyvių (11 priedas). Metų pabaigoje valdymo įmonių valdomuose III pakopos pensijų fonduose iš viso dalyvavo beveik 12,1 tūkst. asmenų, o tai sudaro 0,9 proc. dirbančių Lietuvos gyventojų (16 priedas).

3.4. 2006 metų pensijų fondų analizė

2006 m. vyko ketvirtasis pensijų kaupimo sutarčių pasirašymo etapas.

Vertybinių popierių komisija 2006 m. vasario 23 d. posėdyje patvirtino naujai steigiamo UAB „SEB VB investicijų valdymas“ Valstybinio socialinio draudimo įmokos dalies kaupimo (II pakopos) pensijų fondo „SEB pensija 3“ taisyklės [44]. Tai trečiasis šios pensijų kaupimo bendrovės įsteigtas II pakopos pensijų fondas. Pagal Lietuvos finansų analitikų asociacijos pasiūlytą pensijų fondų klasifikaciją šis fondas priskirtinas akcijų dalies fondų grupei, kadangi nuo 70 iki 100 proc. pensijų fondo turto numatoma investuoti į akcijų rinkas. Likusi pensijų fondo dalis bus investuojama į skolos vertybinius popierius bei kitas investicines priemones.

Draudimo priežiūros komisija 2006 m. sausio 31 d. patvirtino naujai steigiamo UAB „Commercial Union Lietuva gyvybės draudimas“ Valstybinio socialinio draudimo įmokos dalies kaupimo (II pakopos) pensijų fondo „Europensija ekstra“ taisyklės [48]. Tai vidutinės akcijų dalies fondas, nes iki 65 proc. lėšų investuojama į akcijas, kiti – į skolos vertybinius popierius. Ši investavimo strategija rizikingesnė, tačiau per ilgą laiką galima tikėtis didesnio investicijų prieaugio.

Draudimo priežiūros komisijos 2006 m. kovo 28 d. posėdyje buvo patvirtinti UAB „PZU Lietuva gyvybės draudimas“ valdomų valstybinio socialinio draudimo įmokos dalies kaupimo pensijų fondų „PZU Lietuva konservatyvus 1“ ir „PZU Lietuva subalansuotas 1“ taisyklių pakeitimai, įsigaliosiantys 2006 m. gegužės 1 d. Pažymėtina, kad pensijų fondų taisyklių pakeitimai yra susiję su pensijų fondų pavadinimų keitimu (konservatyvaus investavimo pensijų fondo „Lindra konservatyvus“ pavadinimas keičiamas į „PZU Lietuva konservatyvus 1“, o „Lindra subalansuotas“ – į „PZU Lietuva subalansuotas 1“) [38].

Taip pat 2006 m. birželio 15 d. Lietuvoje savo veiklą pradėjo dar du UAB „PZU Lietuva gyvybės draudimas“ valdomi II pakopos pensijų fondai „PZU Lietuva konservatyvus“ ir PZU Lietuva subalansuotas“ [40].

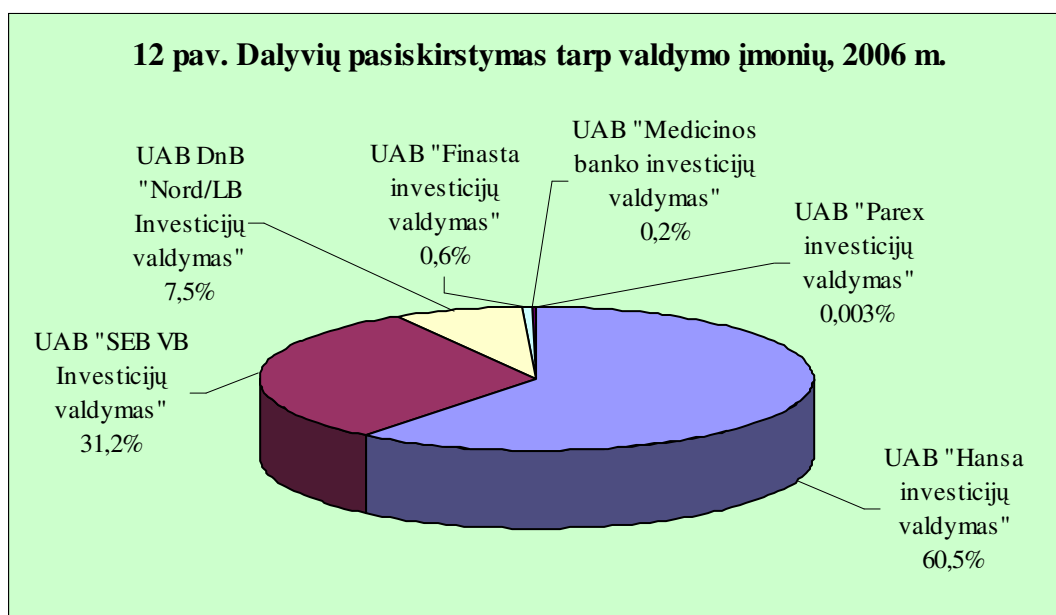
„PZU Lietuva konservatyvus“ fondo lėšos investuojamos tik į Lietuvos Respublikos, Europos Sąjungos ar ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos valstybių vyriausybių, centrinių bankų ir Europos centrinio banko išleistus ar į jų garantuotus skolos vertybinius popierius.

„PZU Lietuva subalansuotas“ priskiriamas prie vidutinės akcijų dalies pensijų fondų, kadangi iki 50 proc. numatoma investuoti į nuosavybės vertybinius popierius [41].

Taigi 2006 m. veikė 18 II pakopos pensijų fondų, kuriuos valdė 6 valdymo įmonės ir 14 pensijų fondų, kuriuos valdė 5 gyvybės draudimo įmonės.

Iš viso ketvirtame pensijų kaupimo sutarčių pasirašymo etape dalyvavo 100,7 tūkst. gyventojų. 75,2 tūkst. asmenų arba 72 proc. pasirinko valdymo įmonių valdomus pensijų fondus ir 28,2 tūkst. arba 28 proc. – gyvybės draudimo įmonių valdomus pensijų fondus (12 priedas).

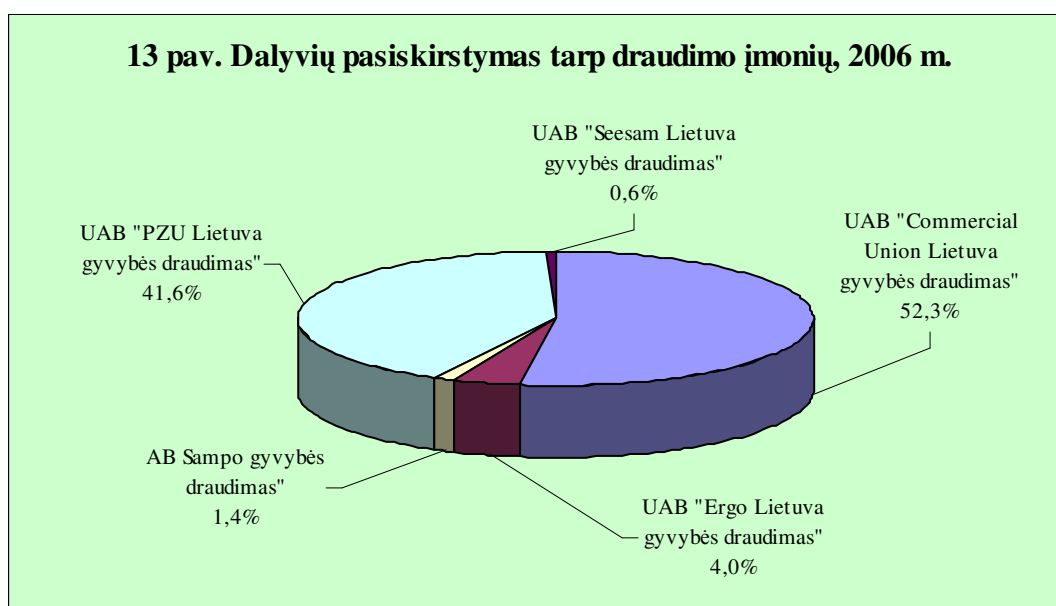
Dalyvių pasiskirstymas tarp valdymo įmonių pavaizduotas grafiškai (13 priedas).

Kaip rodo 12 paveikslas, UAB „Hansa investicijų valdymas“ 2006 m. su pensijų fondų dalyviais buvo pasirašiusi daugiausiai 60 proc. (t.y. 43,8 tūkst.) pensijų kaupimo sutarčių. Virš 30 proc. sutarčių (22,6 tūkst.) pasirašė UAB „VB investicijų valdymas“. Likusius procentus pasidalijo UAB „DnB Nord/LB investicijų valdymas“ – 7,5 proc. sutarčių (5,4 tūkst.), UAB „Finasta investicijų valdymas“ – 0,6 proc. sutarčių (0,446 tūkst.), UAB „Medicinos banko investicijų valdymas“ – 0,2 proc. sutarčių (0,177 tūkst.) ir UAB „Parex investicijų valdymas“ – 0,03 proc., pasirašė tik 2 sutartis.

Toks dalyvių pasiskirstymas nusistovėjo dar nuo 2004 m.

Dalyvių pasiskirstymas tarp gyvybės draudimo įmonių pavaizduotas grafiškai.

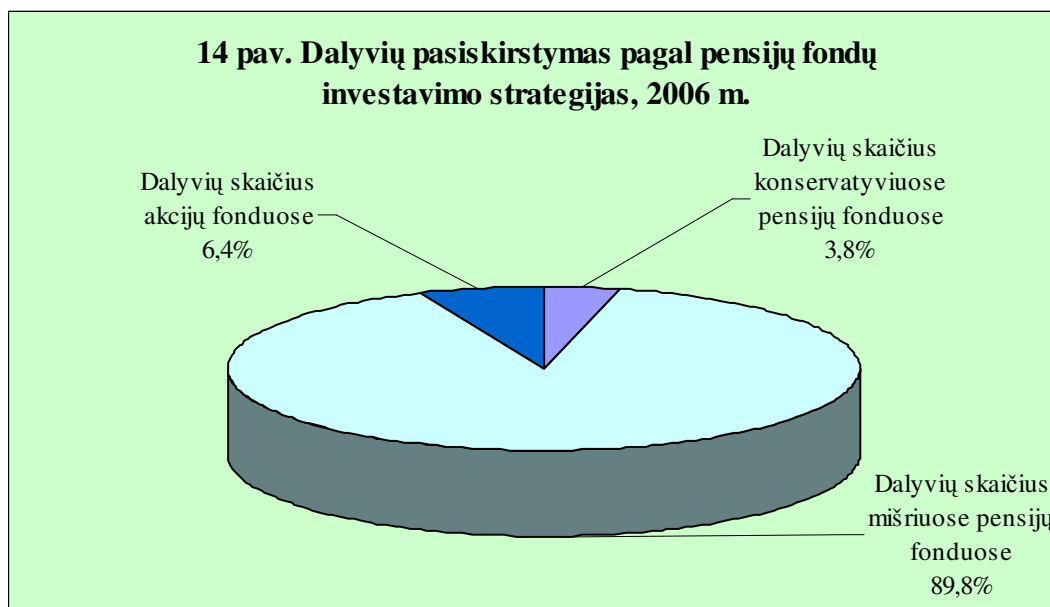

UAB „Commercial Union Lietuva gyvybės draudimas“ ir toliau pirmauja tarp gyvybės draudimo įmonių, vykdančių pensijų kaupimo veiklą, pagal dalyvių skaičių, sudarė 52 proc. rinkos (14,7 tūkst. sutarčių).

UAB „PZU Lietuva gyvybės draudimas“ lyginant su kitais metais pastebimai pritraukia vis daugiau klientų. 2006 m. lyginant su 2005 m. šią bendrovę pasirinko beveik 3 proc. (nuo 11421 iki 11740) daugiau ir analizuojamais metais sudarė beveik 42 proc. rinkos.

Tuomet kitos 3 bendrovės lyginant su praėjusiais metais sudarė žymiai mažiau sutarčių. UAB „Ergo Lietuva gyvybės draudimas“ lyginant su 2005 m. sudarė 38 proc. (nuo 1833 iki 1143) mažiau, UAB „Sampo gyvybės draudimas“ 51 proc. (nuo 803 iki 391) mažiau ir UAB „Seesam Lietuva gyvybės draudimas“ 75 proc. (nuo 733 iki 183) mažiau.

Valdymo įmonių ir Gyvybės draudimo įmonių valdomų pensijų fondų dalyvių pasiskirstymas pagal investavimo strategijas 2006 m. pavaizduotas grafiškai (14 priedas).

2006 m. tik 4 proc. visų dalyvių buvo per daug konservatyvūs. Prie saikingai rizikavusių, kurie sėkmingai suderino pensijų fondų strategiją su savo galimybe rizikuoti, galima priskirti 90 proc. dalyvių. Nepamatuoti rizikavusių pensijų fondų dalyvių buvo mažiau, jie tesudarė 6 proc. visų dalyvavusių ketvirtame pensijų reformos etape. Reikia pabrėžti, kad būtent 2006 m. atsirado dar vienas akcijų fondas, kurį pasirinko 5,8 tūkst. asmenų.

Labiausiai atsargūs buvo UAB „Medicinos banko investicijų valdymas“ pensijų fondų dalyviai, iš kurių net 48 proc. pasirinko konservatyvaus investavimo strategiją. Tuo tarpu labiausiai rizikuoti buvo linkę UAB „Finasta investicijų valdymas“ klientai iš kurių tik 0,9 proc. pasirinko konservatyvaus investavimo pensijų fondus.

2006 m. dalyvių pasiskirstymas, pagal pensijų fondų investavimo strategijas, patvirtino darbo autorės tendencija, kad norinčių kaupti savo lėšas rizikingesniuose pensijų fonduose daugėja.

Per 2006 m. Lietuvoje veikusiu papildomo savanoriško pensijų kaupimo (III pakopos) pensijų fondų skaičius liko nepakitęs. 6 III pakopos pensijų fondus valdė 4 valdymo įmonės (po du III pakopos pensijų fondus – UAB „SEB VB investicijų valdymas“ ir UAB „Finasta investicijų valdymas“, po vieną fondą – UAB „DnB Nord/LB investicijų valdymas“ ir UAB „Parex investicijų valdymas“) (15 priedas). Pagal pasirašytų sutarčių skaičių, didžiausią rinkos dalį sudarė UAB „SEB VB investicijų valdymas“, beveik 58 proc., apie 38 proc. – UAB „DnB Nord/LB investicijų valdymas“. Likusius procentus pasidalijo UAB „Finasta investicijų valdymas“ (4,2 proc.) ir UAB „Parex investicijų valdymas“ (0,3 proc.).

Lietuvoje II pakopos pensijų kaupimo sistemoje iš viso apsisprendė dalyvauti 782,6 tūkst. dirbančių Lietuvos žmonių, apdraustų valstybiniu socialiniu draudimu visai pensijai.

III pakopoje iš viso apsisprendė dalyvauti 15,9 tūkst. asmenų.

Daugiausia sutarčių buvo pasirašyta pirmuoju pasirašymo etapu iki 2003 m. gruodžio 1 d.. Kitų trijų etapu metu vyravo panaši pasirašymo dinamika.

Pensijų sistemos reforma suteikė galimybę pensijų kaupimo dalyviams kaupti lėšas privačiuose pensijų fonduose ir gauti didesnes pajamas sulaukus pensinio amžiaus.

Pagal darbo autorės atliktą analizę, galima pastebėti tokia tendencija, kad yra suaktyvėjęs naujų II ir III pakopos pensijų fondų steigimas. Keletas stambių šalies valdymo įmonių praplėtė savo fondų pasiūlą didesnės investavimo rizikos fondais, didesnę turto dalį investuojančiais į akcijas.

Darbo autorė nori pabrėžti, kad didesnis fondų skaičius reiškia aršesnę kovą dėl klientų. Tai yra naudinga, nes padidėjęs fondų skaičius verčia pensijų kaupimo bendroves nuolatos gerinti valdymo kokybę, pateikti daugiau ir įvairesnės informacijos apie savo veiklą. Aktyvi fondų veikla turi teigiamą įtaką Lietuvos bei kaimyninių šalių finansinių rinkų raidai.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Pensijų fondai giliausias tradicijas turi anglosaksiškose šalyse. Tai daugiausia darbdavių pensijų fondai. Jie organizuojami kaip „trastai“ (angl. „isaa“) – atskiri juridiniai vienetai ir valdomi pasitikėjimo teise. „Trasto“ steigėjai skiria patikėtinius (angl. „trustees“), kurie valdo šį fondą.

2. Nors tradiciškai pensijų fondai kūrėsi kaip darbdavių pensijų fondai, tačiau šiuo metu stiprėja tendencija jiems virsti viešais (atvirais) fondais. Pasaulyje vis labiau plinta viešieji pensijų fondai, kurie nėra susiję su kuria nors konkrečia įmone ir veikia komerciniais pagrindais.

3. Lietuvoje pastarąjį dešimtmetį dviem etapais įgyvendinta didelė pensijų reforma ir pirmą kartą šalyje sukurta isaapimanti nacionalinė pensijų sistema. Per pirmąjį etapą, pradėta įgyvendinti nuo 1995 metų, reformuota pagrindinė – socialinio draudimo einamojo finansavimo pensijų sistema. Reforma buvo siekiama griežtai įgyvendinti socialinio draudimo principus, atsisakyti iš ankstesnių laikų paveldėtų išimčių ir privilegijų. Per antrąjį reformos etapą, pradėta įgyvendinti nuo 2003 metų rudens, sukurtas I – osios pensijų pakopos II – as lygis, kuriame gali dalyvauti socialinio draudimo pensijų sistemos dalyviai, perkeldami dalį privalomų įmokų į pensijų fondus.

4. Lietuvoje pensijų sistemą sudaro trys pakopos: pirmą – valstybinė pensija, kuri kaupiama iš socialinio draudimo įmokų, antra – privatūs pensijų fondai ir trečia – savanoriškas pensinis draudimas. Valstybinės pensijos sudaro mažą dalį asmens pajamų senatvėje. Kaupiant pensiją privačiai galima pasiekti patenkinamą pragyvenimo lygį.

5. Lyginant su kitų Baltijos šalių pensijų sistemomis, Lietuvoje įgyvendinama pensijų sistemos reforma pensijų kaupime suteikė galimybę savanoriškai dalyvauti visiems, nepriklausomai nuo jų amžiaus, privalomai valstybiniu socialiniu pensijų draudimu draudžiamiesiems asmenims. Latvijoje ir Estijoje pensijas pensijų fonduose privalomai turi kaupti tam tikrų amžiaus grupių asmenys, o vyresnio amžiaus asmenims nebuvo leista dalyvauti pensijų kaupime.

6. Pagal Finansų analitikų asociacijos pasiūlytą pensijų fondų klasifikavimą, Lietuvoje veikia konservatyvaus investavimo pensijų fondai, mažos akcijų dalies pensijų fondai, vidutinės akcijų dalies pensijų fondai, akcijų fondai. Pensijų fondai skiriasi pagal investavimo objektus ir kokiomis proporcijomis į juos investuojama. Pensijų fondo investavimo kryptis yra nurodoma pensijų fondo taisyklėse, kurias patvirtina priežiūros institucija.

7. Lietuvoje II pakopos pensijų kaupimo sistemoje iš viso apsisprendė dalyvauti 782,6 tūkst. dirbančių Lietuvos žmonių, apdraustų valstybiniu socialiniu draudimu visai pensijai.

III pakopoje iš viso apsisprendė dalyvauti 15,9 tūkst. asmenų.

8. Gausus dalyvavimas pirmuosiuose reformos etapuose rodo, kad žmonės nebėra linkę nuolankiai laukti pensijos ir paskutinius savo dešimtmečius gyventi už trečdalį vidutinio darbo užmokesčio. Dalyvavimo rodikliai rodo, kad daugumai Lietuvos gyventojų yra aišku, kad tradicinė pinigų persikirstymo sistema nėra nei labai veiksmi, nei labai daug žadanti mūsų senstančiai visuomenei.

9. Pagal darbo autorės atliktą analizę, pastebima tokia tendencija, kad yra suaktyvėjęs naujų II ir III pakopos pensijų fondų steigimas. Keletas stambių šalies valdymo įmonių praplėtė savo fondų pasiūlą didesnės investavimo rizikos fondais, didesnę turto dalį investuojančiais į akcijas.

10. Atlikus pensijų kaupimo fondų analizę paaiškėjo, daugiausia pasirinktos UAB „Hansa investicijų valdymo“, UAB „VB Investicijų valdymo“ ir UAB „Commercial Union Lietuva gyvybės draudimo“ bendrovės. Pagal investavimo strategiją dažniausiai pasirinkti vidutinės akcijų dalies pensijų fondai.

11. Darbo autorė siūlo kiekvienam, galvojančiam apie ateitį, kaupti pensijas privačiuose pensijų fonduose, nes įmokos nesudaro papildomų asmens išlaidų, tai yra tik procentine išraiška apskaičiuota Sodrai mokamų lėšų dalis.

12. Darbo autorės nuomone šiuo metu yra per mažas pensijų fondų pasirinkimas. Juk pensijų kaupimo bendrovės, o ypač esamos lyderės, siūlė po du tris pensijų fondus, iš kurių vienas pagal įstatymą buvo konservatyvus, o kito investavimo strategija irgi buvo labiau orientuota į skolos vertybinius popierius. Todėl autorė rekomenduoja pensijų fondų valdytojams steigti kuo daugiau fondų ir teikti kuo daugiau įvairesnių investavimo strategijų, kad pritraukti daugiau gyventojų kaupti lėšas privačiai.

13. Dauguma pensijų fondų dalyvių neturi investavimo patirties, todėl darbo autorės nuomone, turėtų būti sukurta pensijų kaupimo dalyvių švietimo sistema, padedanti asmenims pasirinkti ir keisti investavimo kryptį atsižvelgiant į žmogaus amžių, gautas ir gaunamas pajamas ir kitus veiksnius, siekiant kuo efektyviau valdyti investicijų riziką.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Lietuvos Respublikos Pensijų sistemos reformos įstatymas// Valstybės žinios. 2002, Nr. 123-5511.
2. Lietuvos Respublikos papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymas// Valstybės žinios. 2003, Nr. 38 – 1672.
3. Lietuvos Respublikos Pensijų kaupimo įstatymas// Valstybės žinios. 2003, Nr. 75 – 3472.
4. Lietuvos Respublikos Pensijų kaupimo įstatymo pakeitimas// Valstybės žinios. 2005, Nr. 127 – 4535.
5. Lietuvos Respublikos Valstybinio socialinio draudimo įstatymas// Valstybės žinios. 2004, Nr. 171 – 6295.
6. Lietuvos Respublikos pensijų fondo įstatymas// Valstybės žinios. 1999, Nr. 55 – 1765.
7. Katkus V., Martynaitytė E. Pensijų reforma: Pensijų fondų sistemos Lietuvoje kūrimo problemos. – Vilnius: Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas, 2002.
8. Levišauskaitė K., Ruškys G. Valstybės finansai. – Kaunas: Vytauto Didžiojo Universiteto leidykla, 2003.
9. Gylys P. Pensijų sistema Lietuvoje: dilemos ir kontroversijos.// Viešoji politika ir administravimas. Nr. 2. – Lietuvos Teisės Universiteto leidybos centras, 2002.
10. Masteika A. Lietuvos pensijų draudimo sistema: žingsnis po žingsnio reformos link.// Lietuvos aukštųjų mokslininkų EVF konferencijų darbai. – Kaunas: Vytauto Didžiojo Universitetas, 2003.
11. Nikitinas V. Pensijų fondų raida ir ypatybės.// Jurisprudencija. Nr 40 (32) - Lietuvos Teisės Universitetas, 2003.
12. Orlaitė L. Pensijų kaupimo fondai.// Mūsų socialinis kapitalas – žinios. Konferencijos pranešimų medžiaga. – Kaunas: Technologija, 2005.
13. Ruseckas A., Kanapickienė R. Pensijų sistemos formavimas. Tarptautinės mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga. 3 knyga// Ekonomika ir vadyba. – Kaunas: Technologija, 2003.
14. Rudytė D., Babaliauskaitė J. Privačių pensijų fondų kūrimosi prielaidos Lietuvoje.// Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. – VšĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2003.
15. Sargautienė J. Pensijų reformos Lietuvoje kūrimosi priežastys ir pasekmės.// Mūsų socialinis kapitalas – žinios. Konferencijos pranešimų medžiaga. – Kaunas: Technologija, 2005.
16. Slavickienė A. Pensijų sistemos reforma Lietuvoje.// Kaimo plėtra: Ekonomika ir vadyba. Žemės ūkio ekonomikos problemos integruojantis į ES. – Akademija, 2001.
17. Statistikos Departamentas Socialinė apsauga Lietuvoje 2004. – Vilnius, 2006

18. Vasiliauskas A., Žilinskienė V. Pensijų fondų įtaka gyvybės kaupiamajam pensijų draudimui.// *Ekonomika ir vadyba: Aktualijos ir perspektyvos.* – VšĮ Šiaulių Universiteto leidykla, 2004.
19. Vasiliauskaitė D., Chatkevičius A. Baltijos šalių pensijų fondai ir jų vykdoma investavimo politika.// *Ekonomika ir vadyba. Tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga.* – Kaunas: Technologija, 2005.
20. Dėl pensijų reformos koncepcijos
[http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/spaudai/straipsniai_ir_komentarai/del_pensiju_reformos_koncepcijos/1742\(2006-09-12\)](http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/spaudai/straipsniai_ir_komentarai/del_pensiju_reformos_koncepcijos/1742(2006-09-12))
21. Draudimas Lietuvoje 2003 metų apžvalga.
[http://www.dpk.lt/rezultatai.apzvalga.php\(2006-05-01\)](http://www.dpk.lt/rezultatai.apzvalga.php(2006-05-01))
22. Finansų Analitikų Asociacijos „Antros pakopos“ pensijų fondų klasifikavimas.
[www.finansai.lt/Portals/57ad7180-c5e7-49fs-b282-c6475cdb7ee7/pensiju%20fondu%20klasifikavimas.pdf\(2006-09-02\)](http://www.finansai.lt/Portals/57ad7180-c5e7-49fs-b282-c6475cdb7ee7/pensiju%20fondu%20klasifikavimas.pdf(2006-09-02))
23. Gedrimaitė L. Pensijų fondų investavimo strategijos pasirinkimas.
[www.lzuu.lt/mokveikla/SMK_2005/Finansai/Gedrimaite%20Laura.htm\(2006-08-25\)](http://www.lzuu.lt/mokveikla/SMK_2005/Finansai/Gedrimaite%20Laura.htm(2006-08-25))
24. „Hansabanko“ grupės pensijų fondus Lietuvoje valdys „Hansa investicijų valdymas“
[http://www.pensija.lt/index.php/lt/57546/\(2006-09-02\)](http://www.pensija.lt/index.php/lt/57546/(2006-09-02))
25. Išduotos licencijos dviem valdymo įmonėms.
[www.vpk.lt/lt/index.php?fuseaction=content.viewArticle&id=987\(2006-09-03\)](http://www.vpk.lt/lt/index.php?fuseaction=content.viewArticle&id=987(2006-09-03))
26. Kaip pasirinkti pensijų fondą.
[http://www.finansai.lt/Portals/57ad7180-c5e7-49f5-b282-c6475cdb7ee7/FAA_-_kaip_pasirinkti_pensiju_fonda.pdf\(2006-08-14\)](http://www.finansai.lt/Portals/57ad7180-c5e7-49f5-b282-c6475cdb7ee7/FAA_-_kaip_pasirinkti_pensiju_fonda.pdf(2006-08-14))
27. Konceptualios nuostatos dėl pensijų fondų priežiūros
[http://www.google.lt/search?hl=lt&q=Konceptualios+nuostatos+d%C4%97l+pensij%C5%B3+fond%C5%B3+prie%C5%BEi%C5%ABros&meta=\(2006-08-14\)](http://www.google.lt/search?hl=lt&q=Konceptualios+nuostatos+d%C4%97l+pensij%C5%B3+fond%C5%B3+prie%C5%BEi%C5%ABros&meta=(2006-08-14))
28. Leontjeva E. Pensijų fondų atsiradimas Lietuvoje: prielaidos ir išdavos.
[www.lrinka.lt/Pranesim/Penfond98E.phtml\(2006-05-30\)](http://www.lrinka.lt/Pranesim/Penfond98E.phtml(2006-05-30))
29. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė. Socialinio draudimo sistemos reformos vertinimas.
[www.vkontrole.lt/veikla_ataskaitos_archyvas.php?v\(2006-08-08\)](http://www.vkontrole.lt/veikla_ataskaitos_archyvas.php?v(2006-08-08))
30. Lietuvos Respublikos Vertybinių popierių komisija. 2003 m. Komisijos darbo ataskaita ir vertybinių popierių rinkos plėtros tendencijos.
[http://www.vpk.lt/uploads/2003%20m%20%20ataskaita.pdf\(2006-05-01\)](http://www.vpk.lt/uploads/2003%20m%20%20ataskaita.pdf(2006-05-01))
31. Lietuvos pensijų sistemos tobulinimas.
[http://finansai.tripod.com/pf4.htm\(2006-09-02\)](http://finansai.tripod.com/pf4.htm(2006-09-02))

32. Parex investicijų valdymas.
<http://www.vpk.lt/lt/index.php?fuseaction=registry.view&id=1380>(2006-09-10)
33. Pasikeitė „Lindra – gyvybės draudimas“ ir „PZU Lietuva gyvybės draudimo“ vadovai
<http://www.draudimas.lt/index.php/lt/57080/>(2006-08-30)
34. Patvirtintos pirmųjų papildomo savanoriško pensijų kaupimo fondų taisyklės
www.vpk.lt/lt/print.php?id=1226(2006-05-12)
35. Patvirtintos UAB „Hansa investicijų valdymas“ pensijų fondo „Pensija 4“ taisyklės
www.vpk.lt/lt/index.php?fuseaction=content.viewArticle&id=1899(2006-10-01)
36. Patvirtintos UAB „Commercial Union Lietuva Gyvybės draudimas“ naujo pensijų fondo taisyklės
<http://www.dpk.lt/naujienos.phtml>(2006-09-05)
37. Patvirtinti UAB „PZU Lietuva gyvybės draudimas“ valdomų pensijų fondų taisyklių pakeitimai
<http://www.dpk.lt/naujienos.phtml>(2006-09-08)
38. Pensijų fondai
<http://www.vpk.lt/svietimas/index.php?fuseaction=products.view&mid=17&cid=141&id=19>
(2006-06-21)
39. Pensijų fondo „Lindra konservatyvus“ 2005 m. ataskaita ir Pensijų fondo „Lindra subalansuotas“ 2005 m. ataskaita.
www.pzu.lt/?pid=32(2006-09-09)
40. Pensijų fondo „PZU Lietuva konservatyvus“ 2006 m. ataskaita ir Pensijų fondo „PZU Lietuva subalansuotas“ 2006 m. ataskaita.
www.pzu.lt/?pid=32(2006-09-18)
41. Pensijų kaupimo bendrovių taisyklės
www.vpk.lt
42. Pensijų kaupimo bendrovių ataskaitos
www.vpk.lt
43. Pensijų reforma
<http://www.nordlb.lt/lt/private/pensions/fonds/>(2006-08-04)
44. Pritarta naujai steigiamo pensijų fondo „SEB pensija 3“ taisyklėms.
www.vpk.lt/lt/index.php?fuseaction=content.viewArticle&id=1329(2006-08-05)
45. „Seesam Lietuva gyvybės draudimas“ pradeda platinti pensijų kaupimo sutartis
http://www.seesamlife.lt/news_item.php?id=18(2006-08-15)
46. Skirtumai tarp antros ir trečios pakopų pensijų fondų.
www.vpk.lt/lt/index.php?fuseaction=content.viewArticle&id=1225(2006-09-02)

47. Socialinis draudimas

http://www.sodra.lt/lt.php/apie_sodra/istorija/3(2006-07-06)

48. UAB „Commercial Union Lietuva gyvybės draudimas“ Pensijų fondas „Europensija Ekstra“
2006 metų I pusmečio ataskaita.

[www.cu.lt/lt/pdf/PF EPX ataskaita 2006 I pusm.pdf](http://www.cu.lt/lt/pdf/PF_EPX_ataskaita_2006_I_pusm.pdf).(2006-09-30)

49. UAB „Hansa investicijų valdymas“ 2004 metų ataskaita.

<http://www.vpk.lt/uploads/hansa%202004%20metine.pdf>(2006-08-02)

50. VPK patvirtintos dviejų „Finasta investicijų valdymas“ steigiamų papildomo savanoriško pensijų kaupimo fondų taisyklės

<http://www.vpk.lt/lt/index.php?fuseaction=content.viewArticle&id=1318>(2006-09-30)

51. Hadas E. Breaking viens road to pension reform// Euro money. – 2004

SANTRAUKA

Lietuvos pensijų fondų raidos analizė

RAKTINIAI ŽODŽIAI: socialinis draudimas, pensijų sistema, pensijų fondas, pensijų įmoka, pensijų išmoka, pensijų anuitetas.

Baigiamajame darbe darbo autorė apžvelgia Lietuvos pensijų fondų raidą. Darbe išskiriami tokie pagrindiniai aspektai: istorinė pensijų fondų atsiradimo apžvalga, pensijų fondų veikla, pensijų fondų klasifikavimas ir veiklos ypatumai, pensijų fondų analizė.

Panaudodama Lietuvos Respublikos pensijų kaupimo veiklą reglamentuojančius įstatymus, kitą reikalingą medžiagą ir surinkus duomenis apie pensijų fondus, darbo autorė išanalizavo pensijų fondų atsiradimo eigą, suklasifikavo pensijų fondus į grupes, pagal investicijų į akcijų rinkas dalį. Atlikus dalyvių pasiskirstymą tarp pensijų kaupimo veiklą vykdančių įmonių, darbo autorė išnagrinėjo kokioms bendrovėms Lietuvos gyventojai labiau patiki valdyti savo lėšas. Atlikus dalyvių pasiskirstymą pagal investavimo strategijas, autorė sužinojo kokius pensijų fondus žmonės linkę pasirinkti.

Pagal darbo autorės atliktą analizę, pastebimas naujų II ir III pakopos pensijų fondų steigimas. Keletas stambių šalies valdymo įmonių praplėtė savo fondų pasiūlą didesnės investavimo rizikos fondais, didesnę turto dalį investuojančiais į akcijas.

Darbo autorė nori pabrėžti, kad didesnis fondų skaičius reiškia aršesnę kovą dėl klientų. Tai yra naudinga, nes padidėjęs fondų skaičius verčia pensijų kaupimo bendroves nuolatos gerinti valdymo kokybę, pateikti daugiau ir įvairesnės informacijos apie savo veiklą. Aktyvi fondų veikla turi teigiamą įtaką Lietuvos bei kaimyninių šalių finansinių rinkų raidai.

SUMMARY

Analysis of evolution of the Lithuanian pension funds

KEY WORDS: social insurance, system of pensions, pension fund, pension installment, pension payment, annual pension payment.

The author reviews evolution of the Lithuanian pension funds in her final thesis. The following principal aspects have been singled out in the thesis: the historical review of founding of pension funds, pension funds' activity, classification of pension funds and peculiarities of their activity as well as analysis of pension funds.

Referring to the laws of the Republic of Lithuania, which regulate the pension accumulation activity, the other necessary material and the collected data about pension funds, the author of the thesis has analyzed the course of founding of pension funds, has classified pension funds according to the groups, according to the investment share in the share market. After having distributed the participants among the enterprises, which execute the pension accumulation activity, the author of the thesis has investigated the item, i.e. the enterprises, which are mostly trusted by the dwellers of Lithuania from the aspect of management of their means. After having distributed the participants according to the investment strategy, the author has ascertained which pensions funds are mostly popular among people.

According to the analysis, which has been done by the author of the thesis, founding of the new pension funds of the II-nd and of the III-rd level is observed. Several large-scale enterprises of the country have expanded the offer of their funds by founding the investment funds, attributed to a larger risk, which invest most their assets into the shares.

The author of the thesis would like to stress that a larger number of funds means a tough competition regarding the clients. It's useful as the increased number of funds urges the pension accumulating enterprises to improve the quality of management, to submit a more specified and various information about their activity. An efficient activity of the funds positively influences evolution of the financial markets of Lithuania and of the neighbouring countries.

PRIEDAI

1 priedas

1 lentelė

**Valdymo įmonių ir gyvybės draudimo įmonių valdomi pensijų fondai ir jų dalyvių skaičius,
2003 m.**

Bendrovė	Fondai	Dalyvių skaičius fonde	Dalyvių skaičius bendrovėje
UAB "Lietuvos draudimo" gyvybės draudimas	Konservatyvus	7680	57319
UAB "Lietuvos draudimo" gyvybės draudimas	Subalansuotas	32065	-
UAB "Lietuvos draudimo" gyvybės draudimas	Aktyvus	17574	-
UAB "Sampo gyvybės draudimas"	Konservatyvaus valdymo Sampo pensija	399	6119
UAB "Sampo gyvybės draudimas"	Sampo pensija 50	1776	-
UAB "Sampo gyvybės draudimas"	Sampo pensija 100	3944	-
UAB "Ergo Lietuva gyvybės draudimas"	Ergo konservatyvusis	6443	14093
UAB "Ergo Lietuva gyvybės draudimas"	Ergo balans	7650	-
UAB "Comercial Union Lietuva gyvybės draudimas"	Europensija	18696	62580
UAB "Comercial Union Lietuva gyvybės draudimas"	Europensija Plus	43884	-
UAB "VB investicijų valdymas"	VB Pensija 1	34787	133525
UAB "VB investicijų valdymas"	VB Pensija 2	98738	-
UAB "Finasta investicijų valdymas"	Konservatyvaus investavimo pensijų fondas	114	4019
UAB "Finasta investicijų valdymas"	Augančio pajamingumo pensijų fondas	336	-
UAB "Finasta investicijų valdymas"	Aktyvaus investavimo pensijų fondas	1503	-
UAB "Finasta investicijų valdymas"	Racionalios rizikos pensijų fondas	2066	-
UAB "Hansa investicijų valdymas"	Pensija 1	13204	133006
UAB "Hansa investicijų valdymas"	Pensija 2	67563	-
UAB "Hansa investicijų valdymas"	Pensija 3	52239	-
UAB "NORD/LB Investicijų valdymas"	NORD/LB 1	2605	26470
UAB "NORD/LB Investicijų valdymas"	NORD/LB 2	12742	-
UAB "NORD/LB Investicijų valdymas"	NORD/LB 3	11123	-
UAB "Medicinos banko investicijų valdymas"	Pensija 1	770	1089
UAB "Medicinos banko investicijų valdymas"	Pensija 2	319	-
UAB "Lindra - gyvybės draudimas"	Lindra konservatyvus	440	940
UAB "Lindra - gyvybės draudimas"	Lindra subalansuotas	500	-
Iš viso		439160	439160

Šaltinis: Informacija gauta išanalizavus pensijų fondų, pagal atskiras pensijų kaupimo veiklą vykdančias įmones, 2004 m. ataskaitas.

Valdymo įmonių valdomų pensijų fondų dalyvių skaičius, 2003 m.

Bendrovė	Dalyvių skaičius bendrovėje	Proc.
UAB "Finasta investicijų valdymas"	4019	1,3
UAB "Hansa investicijų valdymas"	133006	44,6
UAB "NORD/LB Investicijų valdymas"	26470	8,9
UAB "Medicinos banko investicijų valdymas"	1089	0,4
UAB "VB investicijų valdymas"	133525	44,8
Iš viso	298109	100

Draudimo įmonių valdomų pensijų fondų dalyvių skaičius, 2003 m.

Bendrovė	Dalyvių skaičius bendrovėje	Proc.
UAB "Lietuvos draudimo" gyvybės draudimas	57319	40,64
UAB "Sampo gyvybės draudimas"	6119	4,34
UAB "Ergo Lietuva gyvybės draudimas"	14093	9,99
UAB "Comercial Union Lietuva gyvybės draudimas"	62580	44,37
UAB "Lindra - gyvybės draudimas"	940	0,67
Iš viso	141051	100

**Pasirašytų pensijų kaupimo sutarčių skaičius pagal bendroves ir pensijų fondų rūšis,
2003 m.**

Bendrovė	Dalyvių skaičius konservatyviuose pensijų fonduose	Dalyvių skaičius mišriuose pensijų fonduose	Dalyvių skaičius akcijų fonduose
UAB "Lietuvos draudimo" gyvybės draudimas	7680	49639	-
UAB "Sampo gyvybės draudimas"	399	1776	3944
UAB "Ergo Lietuva gyvybės draudimas"	6443	7650	-
UAB "Comercial Union Lietuva gyvybės draudimas"	18696	43884	-
UAB "VB investicijų valdymas"	34787	98738	-
UAB "Finasta investicijų valdymas"	114	1839	2066
UAB "Hansa investicijų valdymas"	13204	119802	-
UAB "NORD/LB Investicijų valdymas"	2605	23865	-
UAB "Medicinos banko investicijų valdymas"	770	319	-
UAB "Lindra - gyvybės draudimas"	440	500	-
Iš viso	85138	348012	6010

**Valdymo įmonių ir gyvybės draudimo įmonių valdomi pensijų fondai ir jų dalyvių skaičius,
2004 m.**

Bendrovė	Fondai	Dalyvių skaičius fonde	Dalyvių skaičius bendrovėje
UAB "Hansa investicijų valdymas"	Pensija 1	4788	53978
UAB "Hansa investicijų valdymas"	Pensija 2	25430	-
UAB "Hansa investicijų valdymas"	Pensija 3	23760	-
UAB "SEB VB Investicijų valdymas"	SEB Pensija 1	5870	21707
UAB "SEB VB Investicijų valdymas"	SEB Pensija 2	15837	-
UAB DnB "Nord/LB Investicijų valdymas"	Nord/LB 1	810	7995
UAB DnB "Nord/LB Investicijų valdymas"	Nord/LB 2	3639	-
UAB DnB "Nord/LB Investicijų valdymas"	Nord/LB 3	3546	-
UAB "Finasta investicijų valdymas"	Konservatyvaus investavimo pensijų fondas	6	537
UAB "Finasta investicijų valdymas"	Augančio pajamingumo pensijų fondas	25	-
UAB "Finasta investicijų valdymas"	Aktyvaus investavimo pensijų fondas	227	-
UAB "Finasta investicijų valdymas"	Racionalios rizikos pensijų fondas	279	-
UAB "Medicinos banko investicijų valdymas"	Pensija 1	142	338
UAB "Medicinos banko investicijų valdymas"	Pensija 2	196	-
UAB "Parex investicijų valdymas"	Parex pensija 1	66	175
UAB "Parex investicijų valdymas"	Parex pensija 2	109	-
UAB "Commercial Union Lietuva gyvybės draudimas"	Europensija	6194	25855
UAB "Commercial Union Lietuva gyvybės draudimas"	Europensija plus	19661	-
UAB "Ergo Lietuva gyvybės draudimas"	Ergo konservatyvusis	988	2090
UAB "Ergo Lietuva gyvybės draudimas"	Ergo balans	1102	-
UAB "Sampo gyvybės draudimas"	Konservatyvaus valdymo Sampo pensija	58	840
AB Sampo gyvybės draudimas"	Sampo Pensija 50	360	-
AB Sampo gyvybės draudimas"	Sampo Pensija 100	422	-
UAB "Lindra gyvybės draudimas"	Lindra konservatyvus	383	1071
UAB "Lindra gyvybės draudimas"	Lindra subalansuotas	688	-
UAB "Seesam Lietuva gyvybės draudimas"	Seesam obligacijų	182	412
UAB "Seesam Lietuva gyvybės draudimas"	Seesam optimalus	230	-
Iš viso		114998	114998

Šaltinis: Pensijų fondų, pagal atskiras pensijų kaupimo veiklą vykdančias įmones, 2004 m. ataskaitos.

Valdymo įmonių valdomų pensijų fondų dalyvių skaičius, 2004 m

Bendrovė	Dalyvių skaičius bendrovėje	Proc.
UAB "Hansa investicijų valdymas"	53978	63,7
UAB "SEB VB Investicijų valdymas"	21707	25,6
UAB DnB "Nord/LB Investicijų valdymas"	7995	9,4
UAB "Finasta investicijų valdymas"	537	0,6
UAB "Medicinos banko investicijų valdymas"	338	0,4
UAB "Parex investicijų valdymas"	175	0,2
Iš viso	84730	100

Draudimo įmonių valdomų pensijų fondų dalyvių skaičius, 2004 m.

Bendrovė	Dalyvių skaičius bendrovėje	Proc.
UAB "Commercial Union Lietuva gyvybės draudimas"	25855	85,4
UAB "Ergo Lietuva gyvybės draudimas"	2090	6,9
AB Sampo gyvybės draudimas"	840	2,8
UAB "Lindra gyvybės draudimas"	1071	3,5
UAB "Seesam Lietuva gyvybės draudimas"	412	1,4
Iš viso	30268	100

**Pasirašytų pensijų kaupimo sutarčių skaičius pagal bendroves ir pensijų fondų rūšis,
2004 m.**

Bendrovė	Dalyvių skaičius konservatyviuose pensijų fonduose	Dalyvių skaičius mišriuose pensijų fonduose	Dalyvių skaičius akcijų fonduose
UAB "Hansa gyvybės draudimas"	7702	49617	
UAB "Sampo gyvybės draudimas"	449	2149	4401
UAB "Ergo Lietuva gyvybės draudimas"	7570	8888	
UAB "Comercial Union Lietuva gyvybės draudimas"	25242	64501	
UAB "VB investicijų valdymas"	40891	115064	
UAB "Finasta investicijų valdymas"	120	2055	2399
UAB "Hansa investicijų valdymas"	17984	169250	
UAB "NORD/LB Investicijų valdymas"	3441	31276	
UAB "Medicinos banko investicijų valdymas"	914	515	
UAB "Lindra - gyvybės draudimas"	874	1228	
UAB "Parex investicijų valdymas"	66	109	
UAB "Seesam Lietuva gyvybės draudimas"	182	230	
Iš viso	105435	444882	6800

Valdymo įmonių valdomi III pakopos pensijų fondai ir jų dalyvių skaičius, 2004 m.

Bendrovė	Fondas	Dalyvių skaičius fonde	Dalyvių skaičius bendrovėje
UAB "SEB VB Investicijų valdymas"	Pensija 1 plus	1417	2789
	Pensija 2 plus	1372	
UAB DnB "Nord/LB Investicijų valdymas"	Nord/LB papildoma pensija	637	637
UAB "Parex investicijų valdymas"	Parex papildomas savanoriškas pensijų kaupimo fondas	6	6
UAB "Finasta investicijų valdymas"	Finasta akcijų pensija plus	107	111
	Finasta obligacijų pensija plus	4	
Iš viso		3543	3543

Šaltinis: Pensijų fondų, pagal atskiras pensijų kaupimo veiklą vykdančias įmones, 2004 m. ataskaitos.

**Valdymo įmonių ir gyvybės draudimo įmonių valdomi pensijų fondai ir jų dalyvių skaičius,
2005 m.**

Bendrovė	Fondas	Dalyvių skaičius fonde	Dalyvių skaičius bendrovėje
UAB "Hansa investicijų valdymas"	Pensija 1	2146	56159
UAB "Hansa investicijų valdymas"	Pensija 2	18657	
UAB "Hansa investicijų valdymas"	Pensija 3	35318	
UAB "Hansa investicijų valdymas"	Pensija 4	38	
UAB "SEB VB Investicijų valdymas"	SEB Pensija 1	4938	30470
UAB "SEB VB Investicijų valdymas"	SEB Pensija 2	25532	
UAB DnB "Nord/LB Investicijų valdymas"	Nord/LB 1	385	6128
UAB DnB "Nord/LB Investicijų valdymas"	Nord/LB 2	2836	
UAB DnB "Nord/LB Investicijų valdymas"	Nord/LB 3	2907	
UAB "Finasta investicijų valdymas"	Konservatyvaus investavimo pensijų fondas	7	854
UAB "Finasta investicijų valdymas"	Augančio pajamingumo pensijų fondas	30	
UAB "Finasta investicijų valdymas"	Aktyvaus investavimo pensijų fondas	195	
UAB "Finasta investicijų valdymas"	Racionalios rizikos pensijų fondas	622	
UAB "Medicinos banko investicijų valdymas"	Pensija 1	177	299
UAB "Medicinos banko investicijų valdymas"	Pensija 2	122	
UAB "Parex investicijų valdymas"	Parex pensija 1	13	26
UAB "Parex investicijų valdymas"	Parex pensija 2	13	
UAB "Commercial Union Lietuva gyvybės draudimas"	Europensija	1635	18981
UAB "Commercial Union Lietuva gyvybės draudimas"	Europensija plus	17346	
UAB "Ergo Lietuva gyvybės draudimas"	Ergo konservatyvusis	617	1833
UAB "Ergo Lietuva gyvybės draudimas"	Ergo balans	1216	
UAB "Sampo gyvybės draudimas"	Konservatyvaus valdymo Sampo pensija	32	803
UAB "Sampo gyvybės draudimas"	Sampo Pensija 50	301	
UAB "Sampo gyvybės draudimas"	Sampo Pensija 100	470	
UAB "PZU Lietuva gyvybės draudimas"	Lindra konservatyvus	2061	11421
UAB "PZU Lietuva gyvybės draudimas"	Lindra subalansuotas	9360	
UAB "Seesam Lietuva gyvybės draudimas"	Seesam obligacijų	279	733
UAB "Seesam Lietuva gyvybės draudimas"	Seesam optimalus	454	
Iš viso		127707	127707

Šaltinis: Pensijų fondų, pagal atskiras pensijų kaupimo veiklą vykdančias įmones, 2005m. ataskaitos

Valdymo įmonių valdomų pensijų fondų dalyvių skaičius, 2005 m

Bendrovė	Dalyvių skaičius bendrovėje	Proc.
UAB "Hansa investicijų valdymas"	56159	59,78
UAB "SEB VB Investicijų valdymas"	30470	32,44
UAB DnB "Nord/LB Investicijų valdymas"	6128	6,52
UAB "Finasta investicijų valdymas"	854	0,91
UAB "Medicinos banko investicijų valdymas"	299	0,32
UAB "Parex investicijų valdymas"	26	0,03
Iš viso	93936	100

Draudimo įmonių valdomų pensijų fondų dalyvių skaičius, 2005 m.

Bendrovė	Dalyvių skaičius bendrovėje	Proc.
UAB "Commercial Union Lietuva gyvybės draudimas"	18981	56,21
UAB "Ergo Lietuva gyvybės draudimas"	1833	5,43
AB Sampo gyvybės draudimas"	803	2,38
UAB "PZU Lietuva gyvybės draudimas"	11421	33,82
UAB "Seesam Lietuva gyvybės draudimas"	733	2,17
Iš viso	33771	100,0

**Pasirašytų pensijų kaupimo sutarčių skaičius pagal bendroves ir pensijų fondų rūšis,
2005 m.**

Bendrovė	Dalyvių skaičius konservatyviuose pensijų fonduose	Dalyvių skaičius mišriuose pensijų fonduose	Dalyvių skaičius akcijų fonduose
UAB "Hansa investicijų valdymas"	2146	54013	
UAB "Sampo gyvybės draudimas"	32	301	470
UAB "Ergo Lietuva gyvybės draudimas"	617	1216	
UAB "Comercial Union Lietuva gyvybės draudimas"	1635	17346	
UAB "SEB VB investicijų valdymas"	4938	25532	
UAB "Finasta investicijų valdymas"	7	225	622
UAB DnB "NORD/LB Investicijų valdymas"	385	5743	
UAB "Medicinos banko investicijų valdymas"	177	122	
UAB "PZU Lietuva gyvybės draudimas"	2061	9360	
UAB "Parex investicijų valdymas"	13	13	
UAB "Seesam Lietuva gyvybės draudimas"	279	454	
Iš viso	12290	114287	1130

Valdymo įmonių valdomi III pakopos pensijų fondai ir jų dalyvių skaičius, 2005 m.

Bendrovė	Fondas	Dalyvių skaičius fonde	Dalyvių skaičius bendrovėje
UAB "SEB VB Investicijų valdymas"	Pensija 1 plus	1084	4464
	Pensija 2 plus	3380	
UAB DnB "Nord/LB Investicijų valdymas"	Nord/LB papildoma pensija	3707	3707
UAB "Parex investicijų valdymas"	Parex papildomas savanoriškas pensijų kaupimo fondas	44	44
UAB "Finasta investicijų valdymas"	Finasta akcijų pensija plus	398	436
	Finasta obligacijų pensija plus	38	
Iš viso		8651	8651

Šaltinis: Pensijų fondų, pagal atskiras pensijų kaupimo veiklą vykdančias įmones, 2005m. ataskaitos.

**Valdymo įmonių ir gyvybės draudimo įmonių valdomi pensijų fondai ir jų dalyvių skaičius,
2006 m.**

Bendrovė	Fondas	Dalyvių skaičius fonde	Dalyvių skaičius bendrovėje
UAB "Hansa investicijų valdymas"	Pensija 1	491	43882
UAB "Hansa investicijų valdymas"	Pensija 2	4406	
UAB "Hansa investicijų valdymas"	Pensija 3	19541	
UAB "Hansa investicijų valdymas"	Pensija 4	19444	
UAB "SEB VB Investicijų valdymas"	SEB Pensija 1	609	22631
UAB "SEB VB Investicijų valdymas"	SEB Pensija 2	16217	
UAB "SEB VB Investicijų valdymas"	SEB Pensija 3	5805	
UAB DnB "Nord/LB Investicijų valdymas"	Nord/LB 1	385	5412
UAB DnB "Nord/LB Investicijų valdymas"	Nord/LB 2	1972	
UAB DnB "Nord/LB Investicijų valdymas"	Nord/LB 3	3055	
UAB "Finasta investicijų valdymas"	Konservatyvaus investavimo pensijų fondas	4	446
UAB "Finasta investicijų valdymas"	Augančio pajamingumo pensijų fondas	1	
UAB "Finasta investicijų valdymas"	Aktyvaus investavimo pensijų fondas	88	
UAB "Finasta investicijų valdymas"	Racionalios rizikos pensijų fondas	353	
UAB "Medicinos banko investicijų valdymas"	Pensija 1	85	177
UAB "Medicinos banko investicijų valdymas"	Pensija 2	92	
UAB "Parex investicijų valdymas"	Parex pensija 1		2
UAB "Parex investicijų valdymas"	Parex pensija 2	2	
UAB "Commercial Union Lietuva gyvybės draudimas"	Europensija	266	14770
UAB "Commercial Union Lietuva gyvybės draudimas"	Europensija plus	7940	
UAB "Commercial Union Lietuva gyvybės draudimas"	Europensija ekstra	6564	
UAB "Ergo Lietuva gyvybės draudimas"	Ergo konservatyvusis	180	1143
UAB "Ergo Lietuva gyvybės draudimas"	Ergo balans	963	
UAB "Sampo gyvybės draudimas"	Konservatyvaus valdymo Sampo pensija	5	391
UAB "Sampo gyvybės draudimas"	Sampo Pensija 50	59	
UAB "Sampo gyvybės draudimas"	Sampo Pensija 100	327	
UAB "PZU Lietuva gyvybės draudimas"	PZU Lietuva konservatyvus	1787	11740
UAB "PZU Lietuva gyvybės draudimas"	PZU Lietuva subalansuotas	9953	
UAB "PZU Lietuva gyvybės draudimas"	PZU Lietuva konservatyvus 1		
UAB "PZU Lietuva gyvybės draudimas"	PZU Lietuva subalansuotas 1		
UAB "Seesam Lietuva gyvybės draudimas"	Seesam obligacijų	32	183
UAB "Seesam Lietuva gyvybės draudimas"	Seesam optimalus	151	
Iš viso		100777	100777

Šaltinis: Pensijų fondų, pagal atskiras pensijų kaupimo veiklą vykdančias įmones, 2006 m. ataskaitos.

Valdymo įmonių valdomų pensijų fondų dalyvių skaičius, 2006 m

Bendrovė	Dalyvių skaičius bendrovėje	Proc.
UAB "Hansa investicijų valdymas"	43882	60,49
UAB "SEB VB Investicijų valdymas"	22631	31,19
UAB DnB "Nord/LB Investicijų valdymas"	5412	7,46
UAB "Finasta investicijų valdymas"	446	0,61
UAB "Medicinos banko investicijų valdymas"	177	0,24
UAB "Parex investicijų valdymas"	2	0,003
Iš viso	72550	100

Draudimo įmonių valdomų pensijų fondų dalyvių skaičius, 2006 m.

Bendrovė	Dalyvių skaičius bendrovėje	Proc.
UAB "Commercial Union Lietuva gyvybės draudimas"	14770	52,33
UAB "Ergo Lietuva gyvybės draudimas"	1143	4,05
AB Sampo gyvybės draudimas"	391	1,39
UAB "PZU Lietuva gyvybės draudimas"	11740	41,59
UAB "Seesam Lietuva gyvybės draudimas"	183	0,65
Iš viso	28227	100,0

**Pasirašytų pensijų kaupimo sutarčių skaičius pagal bendroves ir pensijų fondų rūšis,
2006 m.**

Bendrovė	Dalyvių skaičius konservatyviuose pensijų fonduose	Dalyvių skaičius mišriuose pensijų fonduose	Dalyvių skaičius akcijų fonduose
UAB "Hansa investicijų valdymas"	491	43391	
UAB "Sampo gyvybės draudimas"	5	59	327
UAB "Ergo Lietuva gyvybės draudimas"	180	963	
UAB "Comercial Union Lietuva gyvybės draudimas"	266	14504	
UAB "SEB VB investicijų valdymas"	609	16217	5805
UAB "Finasta investicijų valdymas"	4	89	353
UAB DnB "NORD/LB Investicijų valdymas"	385	5027	
UAB "Medicinos banko investicijų valdymas"	85	92	
UAB "PZU Lietuva gyvybės draudimas"	1787	9953	
UAB "Parex investicijų valdymas"		2	
UAB "Seesam Lietuva gyvybės draudimas"	32	151	
Iš viso	3844	90448	6485

III pakopos pensijų fondai ir jų dalyvių skaičius, 2004 - 2006 m.

Valdymo įmonės pavadinimas	PF pavadinimas	Dalyvių skaičius	Proc. dalis pagal valdymo įmones
UAB "SEB VB investicijų valdymas"	Papildomo savanoriško pensijų kaupimo fondas SEB Pensija 1 plus	2241	57,8
	Papildomo savanoriško pensijų kaupimo fondas SEB Pensija 2 plus	6967	
UAB DnB "Nord/LB Investicijų valdymas"	Savanoriško pensijų kaupimo fondas "DnB/NORD papildoma pensija"	6003	37,7
UAB "Parex investicijų valdymas"	PAREX papildomo savanoriško pensijų kaupimo fondas	54	0,3
UAB "Finasta investicijų valdymas"	Savanoriško kaupimo "Finasta akcijų pensija plus" pensijų fondas	607	4,2
	Savanoriško kaupimo "Finasta obligacijų pensija plus" pensijų fondas	58	
Iš viso		15930	100

Apdraustųjų asmenų skaičius

Metai	Apdraustųjų asmenų skaičius
2003	1320000
2004	1338600
2005	1224000

Šaltinis: Statistikos Departamentas Socialinė apsauga Lietuvoje 2004 m.